

A MISKOLCI SZABADKÖMŰVES PÁHOLY(OK) TEVÉKENYSÉGE

Szerző: Lupták Annamária

fulimacis@gmail.com informatikus könyvtáros (MA) – kulturális örökség
tanulmányok (MA), végzett hallgató

Konzulens: Dr. Verók Attila főiskolai docens

III. helyezés

*„Oly világot teremtének Miskolczon, mely az egész tájra,
mely az egész hazára kilövelé sugárait.”*

Kazinczy Ferenc

1. Törekvések a szabadkőművesség megértésére

„A szabadkőművesek igazi tettei oly nagyok és annyira előre mutatnak, hogy csak századok elteltével állíthatjuk, ők tették! Pedig minden, ami jó e világban, jegyezd meg, a világon tőlük származik. És továbbra is a jóért munkálkodnak a világban...”¹ – figyelmeztetett a németek egykori legnagyobb szabadkőműves tudósa Gotthold Ephraim Lessing, nem túlozva kijelentésével. A szabadkőművességet az idők folyamán sokféle-képpen értelmezték, amely felfogások merőben ellentétesek egymással. Hallani róluk, mint egy hatalomra törő, gátlástalan szervezetről, akik összeesküvések által akarnak uralmat maguknak; de vannak olyan nézetek is, melyek szerint egy igen magasan művelt réteg próbál jobbítani a társadalom sorsán. Kik voltak akkor a szabadkőművesek? Mit akartak? Polgárpukkasztást vagy társadalmi beilleszkedést? Szerb Antal, kiváló írónk, sajátos humorával tűzdelt jellemzését idézném, aki szerint a szabadkőművesek „olyan alakok, akik titokban összejönnek, és nem tudom, mit csinálnak.”² Valójában egy titkos-nyílt társaságként működtek, bárkit taggá avattak, akit eléggé inspirált az egyénekre épülő, világ fölött álló közösség létrehozásának a megvalósítása, de az egyén a belépésével örök hűséget és titkosságot fogadott vezetőjének.

Jelen dolgozat a fent említett kétféle nézet közül az utóbbival foglalkozik, az irodalom-pártoló, műveltségterjesztő szabadkőművesekkel. A szabadkőművesség megítélése napjainkban elég megosztónak mondható. Mellőzöm a politikai és mindenfajta összeesküvésről szóló elméletek elemzését, állásfoglalás megfogalmazását; továbbá nem célom a különféle, olykor mesébe illő, sok helyen túlmisztifikált történetek kérdéskörét, hitelességét igazolni. Sokan érdeklődnek a téma iránt, de kevés az igazán értékes, forrásértékű szakirodalom róla. Úgy gondolom, a szabadkőművesség egyes területeinek mélyebb feltárása hozzásegítheti a kutatókat egy objektívebb kép kialakításához. Ezért választot-

¹ LESSING 2008, 24.

² SZERB 1957, 34.

tam egy konkrét páholy elemzését, hogy általa jobban megismerjük a szabadkőművesség igazi lényegét, és ne csak a felszínes okkultista slágereket hangoztassuk mindig.

Ezzel a dolgozattal szeretném megcáfolni a tévesen, rosszul megítélt szabadkőművesek intézményét. Remélem, az általam felkutatott információk alapján egy egészen más kép tárul elénk, és kimutathatóvá válik, hogy egy páholy története az idők során hogyan változott. Részletesen a 18. századi miskolci Erényes Világpolgárhoz nevezett páholyt próbálom meg rekonstruálni a fennmaradt töredékes adatokból.

Választásom egyik oka, hogy jómagam Miskolcra származom és mindig is érdekelt a szülőföldemmel kapcsolatos minden olyan esemény, amelynek nem szentelnek elég figyelmet a kutatók. Másodsorban pedig fontosnak tartom, hogy készüljenek úgynevezett helyi szintű elemzések is. Feltevésem szerint Miskolc ebben az időben központi szerepet töltött be a vidéki szabadkőművesség történetének alakulásában. Ez a páholy a hazai szabadkőműves kultúra kialakulásának egyik fellegváraként működött 1781-1788 között. Sikerei között tartják számon Kazinczy Ferenc tagságát, Gróf Szendrői Török Lajos (1748-1810) odaadó, mindent feláldozó munkásságát, amely a 19. századi reformmozgalmak előkészítéséhez járult nagyban hozzá. A dolgozatban röviden az ő munkásságukra is kitérek.

Miskolc az 1700-as évek elején, a Rákóczi-szabadságharc után sorozatos járványokban szenvedett, kolerában, hastífuszban és pestisben. Azonban a század második felében újra virágzásnak indult a város. 1724-ben a Borsod vármegyei igazgatóság megyeszékhelynek jelölte ki, mert központi helyen feküdt, és a sok haláleset ellenére is nagyszámú lakossággal rendelkező mezőváros volt. Az első telekösszeírás 1703-ban már megtörtént, amelyet csak 1726-ban követett újabb.³

Dolgozatomat három fő részre osztottam. Az elsőben egy rövid áttekintést adok a magyarországi szabadkőművesség kezdeteiről, milyen hatásokra indult meg ez a tevékenység, hol alakultak az első páholysok. Itt a dátumok és nevek pontosításához Abafi Lajos *A szabadkőművesség története Magyarországon* című, 1993-ban megjelent reprint kiadását vettem alapul, de említést teszek néhány eltérésről is, amelyeket más szakirodalmakban véltem felfedezni. A második nagyobb egységben bemutatom a miskolci páholy 18. századi kezdeti működését, majd a harmadik részben pedig rávilágítok arra a problémára, amely a 20. századi páholy szellemiségét vette körül; illetve szólok még a témával kapcsolatos további terveimről.

2. A szabadkőművesség megjelenése Magyarországon

Magyarországon a felvilágosodás eszméi a társadalmi megkésetttség és a polgárosodás hiánya miatt viszonylag későn, a 18. század harmadik harmadában és részben átalakulva, új célkitűzéseket teremtve terjedtek el. Az uralkodó dinasztia közvetítésével gyökerezett meg, első emberei a kormányzat szolgálatában álló arisztokraták voltak.

³ A telkek összeírása mindig valamiféle adóztatással függött össze. Az adózás miatt tehát minden évben végigmentek a telkeken, és megállapították, hogy ki mekkora nagyságú telken élt. Ezek az országos adók, a tized és portális adók miatt történtek. A város szintén egyéb adózások miatt írta össze a telkeket.

A bécsi központban⁴ testőrködő Bessenyei György (1746-1811) fő művének, az *Ágis tragédiájának* megjelenésétől (1772) számítjuk hagyományos értelemben a felvilágosodás korszakát hazánkban. Az eszmék főként a szépirodalomban terjedtek, amelyet jól mutat az a példa is, hogy ekkortól kezdődött meg az anyanyelv fejlesztéséről és elfogadtatásáról szóló harc.

A 18. századi Magyarország több szempontból is széttagozott volt: a művelődés, oktatás alacsony szinten állt; a cenzúrát a katolikus papság⁵ tartotta kézben. Amíg Nyugaton az új társadalmi réteg, a polgárság egy új, elfogadhatóbb életért küzdött, addig nálunk számuk igen elenyészett a többi réteghez képest. Érvényességet csak a nemesség⁶ szerezhetett magának, a polgári származásúakat kizárták a hivatalokból. Ebben a sok darabból álló országban próbált egységet kovácsolni a szabadkőművesség intézménye, amelynek terjedése egy felülről lefelé tartó folyamatban figyelhető meg. A fentebb említett nemesi réteg erős jelenléte arra enged következtetni, hogy a polgári származásúak eleinte csak igen kevesen lehettek a magyar páholyokban.⁷

Magyarországon tehát nem volt számottevő a polgárság száma, éppen ezért az új világszemlélet iránt elsősorban néhány nagy műveltségű főúri család és főleg közép- és kisnemesség értelmiségivé váló rétege lett fogékony. A felvilágosodás magyar hívei az elmaradottság leküzdését, a kulturális haladás igényét, a magyar nyelv művelésének feladatát sürgették. Az új eszmék elterjedésében nagy szerepe volt a bécsi udvari közelségnek.

A zilált viszonyok, a vallási kérdések feszültsége és a középosztály teljes hiánya miatt tehát nem volt kezdetben olyan szinten rendezett a szabadkőművesség helyzete hazánkban, mint az Európa többi részén kimutatható.

Az első páholy Habsburg területen, Bécsben alakult meg, 1742-ben, *A három ágyúhoz*⁸ néven, amely I. Ferenc (1792-1835) kezdeményezésére jött létre. Ennek a páholy-nak volt többek között tagja Báróczy Sándor (1735-1809), akit az első magyar szabadkőműves irodalmárként tartanak számon.⁹ Már ekkor fokozatosan bevonták a páholy-munkákba a főnemeseken kívül a köznemeseket és a feltörekvő polgárokat is. A magyar polgárság első öntudatra ébredéséhez a szabadkőművesek nagyban hozzájárultak. A páholy összejövetelek összehozták az amúgy egymástól távol álló osztályrétegeket.

⁴ Nem szabad elfeledkezni arról, hogy Magyarország ekkor a Habsburg Birodalom része volt.

⁵ Ti. ezt a korszakot nevezik a jezsuita rend fénykorának. Mária Terézia 1777-ben oszlatta csak fel.

⁶ Az igazi vezetés a nemesség kezében volt, akik közül kevesen tartoztak az elégedetlenek táborába, hiszen az állami élet főbb posztjait mind ők töltötték be. Politikai befolyásuk erősebbé tette őket, mintsem egy feltörekvő osztályréteg átvehette volna a hatalmat. *Forrás:* BALÁZS 2007, 92.

⁷ A polgári réteg kialakulása a nemesség-polgárság ellentétből eredeztethető. A polgárság a nemesektől elirigylet előjogokat szeretne volna magának, ugyanolyan hatalmat kieszközölni a felsőbb vezetéstől, mint amilyen nekik volt. Ehhez a társadalmi csoporthoz nagyrészt az elégedetlen köznemések csatlakoztak, így sikerült végül elismertetni magukat a nemesi körökben is. Erre a legjobb színhelyül a páholyok szolgáltak, ahol a polgári egyenlőség gondolata nyugodtan gyökeret verhetett. *Forrás:* JANCÓS 1936, 19-21.

⁸ H. Balázs Éva szerint téves ez az elnevezés, eredetileg *Aux trois canons* néven futott, helyesen fordítva: A három kánonhoz, vagy A három törvényhez. *Forrás:* BALÁZS In: Világosság 18 (1977), 217.

⁹ JÁSZBERÉNYI 1998, 187.

Magyarországon először Erdélyben, még hozzá Brassóban alakult szabadkőműves páholy 1750-ben Seuler G. Márton brassói szenátor és adószedő kezdeményezésére *A három oszlophoz* cím alatt szimbolikus páholyt, és a *Négy holdhoz* cím alatt skót rítus szerint működő páholyt hoz létre¹⁰, német, osztrák és lengyel hatásra. A magyarországi szabadkőművesség történetének első szakasza tehát ekkortól kezdődött el.

A nehéz indulás dacára a század közepére a magyar szabadkőművességet is elismerték külföldi társaik. 1750 után létrejött páholyok:

- 1767-ben a nagyszebeni *Szent András*,
- 1770-ben lengyel emigránsok által Eperjesen *Az erényes utazóhoz*,
- 1774-ben Selmecbányán *Az erényes emberbaráthoz*,
- 1774-ben Pozsonyban *A Hallgatósághoz*,
- 1776-ban Pesten *A Nagyszívűséghez*,
- 1781-ben a miskolci *Az erényes Világpolgárhoz*, és
- 1781-ben Balassagyarmaton *Az erényes zarándokhoz* címzett páholyok.¹¹

Ebből a felsorolásból fontos kiemelni, hogy a selmecbányai, miskolci, és balassagyarmati páholyok anyaközpontja az eperjesi páholy, amely jól látható az elnevezésük-ből is. Ez részben a térbeli és megalakulásuk időbeli közelségének tudható be. A nevek első tagja mindegyikben az 'Erényes' jelzőt használja, amely minden bizonnyal az erényekre törekvést jelenti, míg a második tagrész általában egy-egy köznévi. Zarándok vagy utazó lehet, aki a földön járva keresi az igaz igazságot; emberbarát, aki embertársait szolgálja; és világpolgár, aki hazája felé teszi meg kötelességeit.¹² A szabadkőművesség tehát főként tartományi székhelyeken és a jelentősebb szabad királyi városokban jelentkezett elsősorban. Láthatjuk, hogy ezek a központok nagyrészt egybeesnek a felvilágosodás gócpontjaival is. Kiemelkedő közülük Bécs, Pest és Erdély szerepe.¹³

Külön említést érdemel az ún. Draskovich-rendszer, amely a mai Horvátország területén működött. Gróf Draskovich János (1740-1787) és gróf Niczky István II. József katonai seregében szolgáltak és a vitézkedés mellett páholyt is alapítottak. Politizálóbbr színezetű volt, mint az ország többi páholya, a korban elég merésznek számító társadalmi reformot sürgetett. Draskovich fő célja közé tartozott a más országoktól, főként Ausztriától és Lengyelországtól független, önálló szabadkőműves szervezet létrehozása. Alapelvük volt, hogy egyesítsék a hűséges, elszánt, köztisztelőben álló férfiakat, akiknek nemes lelkük van és a szabadkőműves ügyet a leghatékonyabban tudják üzni. Draskovich lemondása után a páholytagok más páholyokban működtek tovább.¹⁴

¹⁰ Abafi a rítusok és fokozatok alapján különböztette meg az egy szervezeti egységen belül működő két páholyt. A skót rítus az úgynevezett magas fokokon belül létezik, II. Frigyes (1712-1786) porosz király emelte 25-ről 33 fokra, azonban ez jóval csak a halála után lépett életbe, 1801-ben. A 33 fok pontos neveit lásd az 1. számú mellékletben! Balassa József szerint 1750-ben csak skót rítus alatt *A három oszlophoz* címzett páholy alakult meg. *Forrás*: BALASSA 1924, 43.

¹¹ Balassa József adatai megegyeznek Abafival. Kosáry azonban tévesen jegyzi meg, hogy Nagyszebenben 1764-ben alakult meg a páholy, mivel akkor még csak az engedélyt kapta meg a működésre. Az eperjesi páholy neve sem egyezik, *Az erényes utazóhoz* helyett, *Az erényes szármatához* kifejezést használja. *Forrás*: KOSÁRY 1983, 324.

¹² BERÉNYI 1997, 577.

¹³ JANCsó i.m., 26.

¹⁴ REINALTER 1983, 187-189.

A 18. századi magyar szabadkőművesség történetében fontos szerepet játszott II. József király 1785-ös rendelete, amelyben kikötötte, hogy csak olyan nagyvárosokban létezhessen páholy, ahol főbb kormányhivatalok működtek, a többi helyen betiltotta mindegyiket. A tagok neveinek listáját fel kellett küldeni a kormányba, hogy elejét vegyék a kivizsgálásoknak. Ezt a határozatot csak az 1790-ben bekövetkező halálakor vonta vissza.¹⁵ Ezzel a rendelkezéssel gyakorlatilag ellehetetlenítette a vidéki páholyok fejlődését, és a nagyvárosokra is szigorú ellenőrzés vonatkozott.

A jozefinisták teljes mértékben támogatták a felvilágosodás törekvéseit. Polgárosodást akartak, a társadalmi rend modernizálását, de nem küzdöttek a nemzeti függetlenségért. Azok a köznemesek viszont, akik szembeszálltak II. Józseffel, bár konzervatívok voltak politikai szempontból, akarva-akaratlanul a nemzeti függetlenség harcosai lettek. Kazinczy Ferenc ismerte fel, hogy egyetlen útja maradt a magyar erők érvényesítésének: a nyelvművelés.¹⁶

Később a reformkorban is folytatódtak ezek a tevékenységek: tovább védtek a magyar nyelv ügyét, de divatba hozták a magyaros öltözködést is. Érzékennyé váltak a közművelődés és tudomány iránt, és az első nemzeti intézményeink megalakulásában is nagy szerephez jutottak.¹⁷ Ide sorolható a kamarai tisztviselőképző (1763), a Selmecbányai Bányászati Akadémia (1770), a Nagyszombati egyetem Budára helyezése (1777), Tessedik Sámuel szarvasi mezőgazdasági gyakorlati iskolája (1780), Széchényi Ferenc által alapított Nemzeti Múzeum (1802. november 26.), és a Magyar Tudós Társaság (1827. ápr. 11.).¹⁸

A magyar szabadkőművesség jelentősége kimerült még olyan tettekben is, mint a szociálisan hátrányos helyzetű emberek támogatása, szegény gyermekek oktatása, az egyes társadalmak és a különféle vallások közötti feszültségek csökkentése.¹⁹ Sokrétű tehát a tevékenységi skála, amelyek soha nem egyszerre hatottak, hanem fokozatosan terjedtek szét az élet minden területére a hatásuk, ahogyan a kialakulásuk sem egyidejűleg történt Európában, s Magyarországon.

Vitatott továbbá, hogy vajon hányan lehettek szabadkőművesek ekkor. Különböző adatok állnak rendelkezésünkre e tekintetben. Jancsó Elemér 1936-ban megjelent műve szerint az 1780-as években már nagyjából kétezer magyar volt valamilyen páholy tagja, akik a legmagasabb társadalmi körökből kerültek ki; ám egy negyven évvel később kiadott cikkben H. Balázs Éva ezt a számot már ezerre teszi, akiknek 75%-a a hivataloktól eltiltott nemesek, földbirtokos emberek.²⁰

A számokon túl érdemes szót ejteni arról is, hogy kik voltak konkrétan a tagok. Számos híres, nagynevű családnévvel lehet találkozni. A legjobb szemléltetéshez álljon itt egy névlista, amely töredék formájában áll a rendelkezésünkre. A nevek közül csak

¹⁵ SZENDREI 1904, 671.

¹⁶ A jozefinizmus legnagyobb hibájaként tartják számon a német nyelv kötelezővé tételét, agreszív erőltetését. Ennek következménye volt a nyelvi nacionalizmus megindulása. A magyar felvilágosodás első szakaszában a nemesség által vezetett nemzeti mozgalom célkitűzései nem estek egybe a társadalmi átalakulás, haladás eszméivel.

¹⁷ SCHÖN In: Magyar tudomány 107 (2000), 1340.

¹⁸ KÖPECZI 1986, 372.

¹⁹ JANCÓSÓ i.m., 28.

²⁰ Az említett adatok pontos megtekintéséhez lásd: JANCÓSÓ i.m., 28. és BALÁZS In: Világosság 18 (1977), 219.

azokat említem itt meg, akik dolgozatom szempontjából fontosak. E nyomtatott forrás fölé kézírással az alábbi útmutató van feljegyezve: „*helyet foglaltak a ... a legelőkelőbb magyar udvarbeli képviselői.*”²¹ Ezután felsorolja az illetékes neveket, mint például: Ragályi, Királyi-Szathmáry, Bernáth, Majthényi, Berzeviczy, Fáy, Komáromy, Vay, Melczer, Kazinczy, Horváth Ádám, Aranka György, Báróczy Sándor. A nevek felsorolásán túl a személyek méltatása is olvasható. „*Magyarország színe-java, az állam főméltóságai, az egyház, hadsereg és irodalom dísze-fénye mint páholytisztelő a főmesteri tiszt-ségtől a templomőri tisztségig – vagy mint egyszerű tag tevékenyen részt vett a páholyok munkáiban.*”²²

Az események további alakulásában, a francia forradalom után bizonyos politikai radikalizálódás következett be. Az értelmiség egy kiscsoportja megpróbálta összekapcsolni a nemzeti és a polgári törekvéseket. A magyar jakobinus mozgalmat, melynek élén Martinovics Ignác (1755-1795) állt, a hatóságok gyorsan és könnyen elsöpörték: a vezetőket kivégezték, és sokan börtönbe kerültek. Az ezt követő uralom I. Ferenc alatt a politikai életet 30 évre lehetetlenné tette. Az uralkodó 1794-ben végleg feloszlatta a páholyokat, s ezzel lezárult a szabadkőművesség első nagyobb ideje Magyarországon. Ezután egyedül a levelezés segíthetett fenntartani a szabadkőművesség intézményét, amely többek között Kazinczy Ferenc esetében is megfigyelhető.²³ I. Ferenc törvénye 1868-ig volt érvényben, amely egyúttal a magyar szabadkőművesség második nagy korszakát jelenti, de az már a 19. század eseményei közé tartozik. A Martinovics-féle pereljárás és az őt követők történetét azonban nem áll módomban itt tárgyalni, mert az terjedelmét tekintve egy külön tanulmány anyagát képezné.

A dolgozat következő részében áttérek a miskolci páholy történetére. A rendelkezésemre álló adatokból megpróbálom felállítani az események helyes sorrendjét és választ adni arra a kérdésre, hogy miképpen befolyásolták a páholy működését a különféle határozatok.

3. A miskolci Erényes Világpolgárhoz címzett páholy története

Az Erényes Világpolgárhoz címzett páholy 1781-ben alakult meg Gróf Szendrői Török Lajos vezetésével, és egészen 1788-ig működött. II. József 1785-ös rendelete után illegalitásba kényszerült, de ez nem zavarta munkájukat mindaddig, míg végleg feloszlottak. A tagok ezután más páholyokban folytatták tevékenységüket, hiszen az nem volt titok senki előtt sem, hogy egy ember egyszerre több páholy tagja is lehetett. 1794-ben még egy rövid fellángolás erejéig összeültek, de a tiltó törvény miatt rövidesen újjraszétváltak.

A téma iránti érdeklődésem közel három éve tart, az alapvető szekunder irodalmak átolvasása után kellőképpen elmélyítettem az alapvető irodalmak ismereteit. Itt főként Abafi Lajost és H. Balázs Évát emelném ki, akik a kor jeles szakértői. Az előbbi nevéhez a korszakról és a témáról készült legfontosabb történeti munka kapcsolódik,²⁴ amelyről később még bővebben lesz szó. H. Balázs Éva 2006-ban halt meg, hagyatéka a Magyar

²¹ MOL P1134, 3. dob.

²² U.o.

²³ BALÁZS In: Világosság 18 (1977), 221-222.

²⁴ Geschichte der Freimaurerei in Oesterreich-Ungarn von Ludwig Abafi, 5 Bände. 1899.

Országos Levéltárban található, ma még sajnos nem kutatható, de remélhetőleg hamarosan azzá válik, így még többet lehet megtudni majd a témával kapcsolatban.

Kisebb részben járult hozzá a kutatásomhoz, de sok hasznos információt találtam a miskolci II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtár Helyismereti részlegében is. Itt találkoztam először *Szendrei János Miskolc monográfiája* című művével, amely az első monografikus alkotás a városról; illetve szabadon hozzáférhettem Kazinczy nyomtatásban megjelent több mint húsz kötetes levelezéseihez is. A folyóiratok közül a *Kelet* és a *Világosság* számait forgattam.²⁵

A levéltári kutatásokat a Magyar Országos Levéltárban és a Borsod-Abaúj Zemplén Megyei Levéltárban végeztem el. A fő nehézségem még mindig az volt, hogy kevés a fennmaradt anyag. Ám minden probléma forrása Dégre vezethető vissza. Aki a 18. századi szabadkőművesség történetének részleteit akarja vizsgálni, annak számolni kell ezzel a kérdéssel. A dégi Festetics-kastélyban évtizedekig hevert a 18. század szabadkőműves iratgyűjteménye, amelyről senki nem tudott. A Dunántúlon található dégi kastély a Festetics család birtoka volt. Déget Festetics Pál vásárolta meg 1769-ben. A kastély tipikus arisztokrata módon reprezentálta a család hatalmát, elrejtve legnagyobb különlegességét, mégpedig a szabadkőműves mozgalomhoz tartozását. Az összejövetelekre a kastély díszterme adhatott otthont, amely kellően el volt rejtve az idegen szemek elől. A terembe az egyik főhálósobán keresztül is be lehetett jutni. Legárulkodóbb jele a szabadkőművesség tényének, a padlón található nyolcágú csillag, mint szabadkőműves szimbólum.²⁶

Itt őrizték hosszú évtizeden át azokat a szabadkőműves köteteket, amelyeket Festetics Antal vásárolt meg Aigner Ferenc Ádám (1751-1810) kapitánytól, páholytagtól. Az iratok nagyságát körülbelül 115 kötetre és több mint százezer jegyzőkönyvre, levélre lehetne becsülni. Más források szerint Aigner kapitány rózsakeresztesek levelezéseit is összegyűjtötte, nemcsak a szabadkőművesekét.²⁷ Ezt a könyvállományt csak a 19. században fedezte fel Abafi Lajos, aki ebből írta meg a felvilágosodás kori magyar szabadkőművesség történetét öt kötetben. Először 1890-ben adta közzé munkáját német nyelven, majd 1900-ban pedig magyarul. Az eredeti levéltári anyagok megsemmisültek a második világháborús zűrzavarok következtében, azonban Abafinak gondja volt arra, hogy a legfontosabbakról másolatokat készítsen. A pusztulás következtében különféle szerződések, költségvetések, elszámolások, levelek lettek oda.

Később e másolatokat dolgozta fel H. Balázs Éva, aki így rekonstruálni tudta a hiányzó adatokat. Az Abafi által elkészített másolatok a MOL-ban ma már kutathatók, és amint fentebb írtam a H. Balázs Éva jegyzetei még nem. Abafi másolatait azonban volt alkalmam átvizsgálni. Ezek között akadtam rá jó néhány levélre, rendelkezésre, amelyeket Török Lajos hozott, mint nagymester. Az iratok a *P szekcióban* találhatóak az *Egyesületek iratai* azon belül a *Szabadkőműves szervezetek levéltára* csoportban, amelyből

²⁵ E kettőn kívül azonban még számos más szabadkőműves irányultságú lap indult a 19. században, mint pl. a *Szabadkőművesi figyelő. A magyarországi szabadkőművesek közlönye* című Pesten havonként kétszer megjelenő lap 1873-tól. Ez a szabadkőművességről általánosságban jelentet meg cikkeket. Érdekessége, hogy ebben közölték először Kazinczy Ferenc Aranka Györgyhöz írt azon levelét, amelyben feltárja szabadkőműves szerepét. A cikk megtalálható az OSZK Mikrofilm Olvasójában, a mikrofilm száma: FM3/9688

²⁶ SISA 2005, 27.

²⁷ BALÁZS In: Világosság 18 (1977), 222-223.

két dobozt kértem ki. Egyik a P1134-es jelzet alatt található *Vegyes iratok gyűjteménye*, ahol a fennmaradt Abafi másolatokat tekinthettem át; a másik pedig a P1129-es jelzettel bíró *Előre páholy 1912-1920* között. Ez utóbbi a miskolci páholy huszadik századi működésének anyagát fogja közre. Az 1795-ös császári betiltó törvény után Miskolcon már csak a 20. században alakult meg újra a páholy. A köztudatban úgy él, mint egy politikai célokkal vezérelt páholy, ám az általam látott források nem ezt bizonyítják. Nem egy elemében elődjét, pont a dolgozatban tárgyalt 18. századi páholyt magasztalja, követi. Elég, ha csak a hivatalos pecsétekre gondolunk, amely egy az egyben megegyeznek, csak a páholy neve és dátuma más. A 20. században működő páholyról azonban később még bővebben lesz szó.

Az Országos Széchényi Könyvtárban további adatokat találtam a miskolci páholyról, amelyek alapján sikerült egy sorrendet felállítanom a meglévő forrásaimról. Ezek segítésnek megállapítani, hogy milyen időszakokban hol és milyen információk jelentek meg a páholy működéséről. Dolgozatom szerkezete erre épül, kiegészítve a többi anyaggal. Mikrofilmen megnéztem a már említett két szabadkőműves folyóiratot és kézbe vettem Abafi Lajos 1899-ben megjelent német nyelvű munkáját, a *Geschichte der Freimaurerei in Österreich-Ungarn* öt kötetét.

A történeti szálak jobb megértését segíti Kazinczy Ferenc szabadkőműves gondolatvilága is. Lelkesedése az ügühöz nagyon jól nyomon követhető a különféle feljegyzéseiben. A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának Mikrofilmtárában beleolvashattam a K605-ös mikrofilmbe. Ez egy német-magyar kéziratmásolat, a német *Journal für Freem. Als manuskript gedruckt für Brüder und Mesiter des Ordens. Herausgegeben von den Brüdern der Wien by Christian Friedrich Wappler* című folyóiratból kimásolt szabadkőműves tárgyú írásokat, cikkeket tartalmaz, amelyekhez Kazinczy magyar nyelvű jegyzeteket írt.

A miskolci megyei levéltárban átnéztem Kazinczy Ferenc levelezéseinek itt őrzött példányaikat és telekkönyvekből felkutattam a szabadkőművesek lehetséges találkozóhelyét. Kazinczy levelei a tárgyalt időszakon túliak, azonban érdekességként megemlítem majd azokat a gondolatait, amelyekkel a szabadkőművesi virtust ápolta. nagyon érdekesítő volt a sorok között kihámozni a világosság szavait. A miskolci szabadkőművesek összefövetelének feltételezett helyét két telekösszeírás alapján állapítottam meg: az 1781-es conscriptio szerint, amikor maga a páholy is megalakult, és egy 1793-as alapján, amelyben a páholyalapító lakáskörülményeiről kaphatunk egy részletesebb képet.

Kutatásom állomásainak ismertetése után nézzük meg részleteiben, hogyan is működött Az erényes Világpolgárhoz címzett páholy Miskolcon. Először az alapítás körülményeiről írok, majd az elvégzett feladatokról, külön hangsúlyozva Török Lajos és Kazinczy Ferenc szerepét.

3.1. A páholy megalakulása utáni első évek

A szabadkőművesség 19. századi újraindulása után megjelenő szabadkőműves folyóiratokból elsőként a Kelet 1881. év legelső januári száma közölt fontos információkat a miskolci páholyról. Ezt a cikket Belányi Ferencz (1844-1881) írta, aki magyar királyi pénzügyigazgatósági titkár volt. Szabadkőműves irányultságú munkája *A magyarországi Jánosrendi...Galilei-páholy évkönyve* címet viseli, 1876-ból.²⁸ A következőkben azzal az

²⁸ SZINNYEI 1891, 785-786.

írásával foglalkozok, amely a témához elengedhetetlen forrásértékkel bír.²⁹ A Kelet című folyóirat német nyelvű változatában az Orientben található ez a cikk.³⁰ Ebben Belányi hangsúlyozza, hogy a felvidéki páholy szívésségéből, a Besztercebányai páholyban a nagypáholy néhány ősi iratait tanulmányozásra átengedték,³¹ amelyből egyértelműen kitűnik, hogy az 1781-1788 között Miskolc keletén a Virtuosorum Cosmopolitarum³² cím alatt egy ősi skót páholy állt, amely német és latin nyelven működött. A szerző a megalakulás utáni első évekkel foglalkozik és a kezébe került anyagokból feltérképezi, vajon mikor is alakult meg pontosan a páholy Miskolcon és kiket vettek fel tagjaik közé legelőször. Németről fordítva a következőkről van szó:

A jelekből következtetni lehet arra, hogy Szent András lovag magas fokainak odaadása után, aki a Zinnendorf³³ rendben állt, és amelyet a németországi szabadkőműves nagypáholy gyakorolt, Ausztriában és Magyarországon is elterjedtek ezek a fokok. Egy korábbi feljegyzésből kiderült,³⁴ hogy Miskolcon 1785-ben az említett cím alatt egy páholy állt, de sem az alapítás, sem az ezt megelőző évek páholygyűlései nem voltak köztudottak a nagyközönség előtt.

Belányi Ferenc tanulmánya nagyon érdekes megvilágítást vet fel, annak tudatában, hogy milyen anyagokat talált meg a páholy életéről. Ezek felsorolva a következők:

- Egy ősi skót mester és Szent András lovag felvétele, német nyelven
- Egy kiemelkedő skót páholy nyitólése, német nyelven
- Instrukciók a három fokhoz, amit valaki hallás után leírt, rossz német helyesírással
- A kincstárnok számlái 1781. június 20-tól 1781. szeptember 13-ig Ratocinium³⁵ címmel és Gróf Török Lajos aláírásával, mint kincstárnok, latin nyelven
- Névjegyzék a kifizetésekről, azok tételeiről. Ugyanaz a kézírás, mint az előző pontban, latin nyelven.
- Bevételi igazolás Kassáról Ratiocinium címmel, ugyanerre az időre, a szertartásmester Puky aláírásával latin nyelven.
- Kiadások jegyzéke szintén Kassáról Erogatio³⁶ címmel, aláírás nélkül 1781-1784-ig latin nyelven.
- Jegyzék Kassa bevételéről cím és aláírás nélkül 1782 és 1783 között latin nyelven
- Nyugta egy kölcsönről, 100 rajnai aranyról, 1783. október 17-től, Gróf Török Lajos aláírásával, latin nyelven.
- Nyugta 2 rajnai forint, 24 krajcár átvételéről, 4 báránybőrért 1784. január 16-tól, Gróf Török Lajos aláírásával latin nyelven.

²⁹ BELÁNYI In: Orient 7 (1881), 5. - Helye: OSZK Mikrofilm Olvasó, a mikrofilm száma: FM3/7029.

³⁰ A lap a magyarországi János-rendű Nagypáholy hivatalos közlönye 1874-től.

³¹ Az író szintén lábjegyzetben megjegyzi: ennek a cikknek ebben a számban kellett megjelennie, mivel a közlés jogát csak január elsejétől engedték meg.

³² Erényes Kozmopolitákhoz/Világpolgárokhoz

³³ Szabadkőműves Johannita rend.

³⁴ Belányi hivatkozása szerint ez a cikk a Bécsi Szabadkőműves Újság 1786-os év első füzetében jelent meg, mint első közlemény a páholyról. Ennek felkutatása még folyamatban van.

³⁵ A szó a latin eredetű ratio kifejezésből ered, jelentése itt: elszámolás, számvetés.

³⁶ Az erogatio szintén latin szóból származik, jelentése: kifizetés, kiadás

- Nyugta 1784. július 1-től, 100 rajnai forintról, Gróf Török Lajos aláírásával latin nyelven
- Kincstárnok elszámolása 1784. augusztus 25-től, Szathmáry Király József aláírásával latin nyelven
- A páholy leltára 1788. október 3-ai dátummal aláírás nélkül latin nyelven.

Az írásokon kívül rálelt még egy mesterkötényre zöld foglalatlanban, minden sarkában egy rózsával, egy felhajtokával a mellrészen, egy szépen faragott kalapácsra mahagóni fából és egy vaspecsétre, amelyen Mózes egy égő bokor előtt áll, amint térdelve közelít felé, előtte pásztorbot és a cipője fekszik, míg a háttérben egy erdős vidék látható. A képet szőlőlugas futja körbe, azon a szőlőfürtök egy koszorút alkotnak és az alábbi felirat olvasható alatta kapitális betűkkel felírva: solve calceamenta tua quia terra, quam calcas, sancta est. Exod. 3. V. 5. Magyarra fordítva ez azt jelenti, hogy szabadulj meg a sarudtól, mert a föld, amelyen jársz, szent, idézve a Kivonulás könyvének 3. fejezetének 5. verssorából.

Belányi a fennmaradt dokumentumokból megállapította, hogy a páholy élete valószínűleg az 1781-es év elején kezdődött, mert az egyik elszámolás a Tableau-ról,³⁷ a pecsét beszerzéséről, a mester, legény és inas választásáról és más tárgyak vásárlásáról számolt be. A feljegyzés megemlíti, hogy székmesternek gróf Török Lajost választották és három testvér is megkapta a felvételt, nevezetesen Óváry Lajos, Keil János és Vay József. 1781 és 1782-ben a páholy 23 taggal rendelkezett, akik nagy valószínűséggel az alábbi sorrendben lettek felvéve:

- Gróf Török Lajos (1781. évben, nagymester és kincstárnok)
- Vay József (már 1781, június 20-án felvétel)
- Ragályi István (mint Vay)
- Gróf Török József
- Beck Pál
- Keil János (mint Vay)
- Puky András (a páholy szertartásmestere, 1782/83-ban³⁸)
- Óváry Lajos (a felvétel után a páholy szónoka lett 1783-ban, felvétele ideje, mint Vay Józsefé)
- Mayor Zsigmond (4. és 5. fokig emelkedett, 1781. október 15-én vették fel)
- Gróf Aspremont János
- Szathmáry Király József, a páholy kincstárnokmestere 1781. június 23-án vették fel első fokra, a második fokra 1782. április 16-án lépett.
- Fay Barnabás, 1781. október 15-én 3. fokba lépett
- Melczer László, első fokban 1781. október 15-én volt, másodikban 1782. október 5-én, míg harmadikban 1782. november 26-án.
- Radvánszky Ferenc
- Gróf Nugent Ferenc, második fokban 1782. október 5-én volt.
- Fay Ábrahám
- Marjassy István, harmadik fokban 1782. április 16-án
- Komáromy György, első fokban 1782. április 16-án

³⁷ A szó a latin eredetű tabula – tábla, írás, jegyzék, irat kifejezésből ered. Itt jegyzőkönyvet jelent, amelyben azokat a férfiakat sorolták fel, akik ténylegesen részt vettek a páholy munkájában.

³⁸ Felvételének idejét a cikkben elírták, helyesen 1782/83-ban volt szertartásmester, és nem 1872/73-ban.

- Péczely István, első fokban 1782. április 16-án
- Fráter István, első fokba 1782. április 16-án, második fokba 1783. április 3-án lépett
- Báró Henninger János
- Ragályi József, első fokba 1782. október 3-án vették fel, másodikban 1782. október 5-én
- Egger József

Az 1782/83-as jegyzőkönyvekből még kiderül, hogy 1783. február 12-én Pogány Lajost vették fel, így a páholy 24 tagú lett.

A páholy első rituális ülése 1781. június 23-án történt meg. Ezen a napon felvették Szathmáry Király József főadószedőt, aki később alispáni tisztséget is betöltött. Megérkeztek a szabadkőműves használati tárgyak is. Az említett dátum előtt felvett testvérek pedig már régebbi kőművesek voltak, vagy az András lovagsághoz tartoztak, tehát már mindenképpen kőművesekké váltak a szabad ég alatt.

A páholy a Baksai házat bérelte ki az ülésekhez. Tizenhat rajnai aranyat fizettek két-éves bérletért. Erről lentebb még bővebben lesz szó. Az egyéb költségek közé tartozott a felvételi illeték, amely kezdetben négy rajnai forintot és tizennyolc krajcárt tett ki, továbbá a társulási adó négy rajnai forintot, tizenhat krajcárt; a mester támogatásáé ugyanannyi. A felvételi díjat később felemelték tizenkét rajnai forint, ötven krajcárról tizenkilenc rajnai forintra, míg a társulási adó a régi maradt. A negyedik és ötödik fokokhoz csak egy testvértől szedtek be tizenkét rajnai forint, ötven krajcárt. Az éves tagdíjat legalább egy körmöcbányai dukátban³⁹ szabták meg.

A legnagyobb költségeket a Bécsbe küldött delegáció utazási díjai tették ki. A kezdeti nyolc rajnai forint harminkét krajcárt később felemelték húsz-harminc aranyra.

A páholy kezdetben rendszertelenül működött, de már 1781. szeptember hónaptól kimutatható egyfajta szabályosság. A jövedelmeket a kincstárnok vagy a páholyunka előtt vagy után szedte be, negyedévről negyedévre bejegyezték. Ezek igazolják, hogy nemcsak évi, hanem felvételi és támogatói díjakat, gyűjtések eredményeinek összegét is állandó jelleggel rögzítették. A kincstárnokra van bízva a páholy pénzügyeinek a vezetése.

Azt, hogy a páholy munkája milyen hosszú volt, mikor szüntették meg a munkájukat, nem eruálható. Legalábbis Belányi szerint. A páholy virágzását 1781 és 1787 közé teszi, azonban szóvá tesz még egy utolsónak vélt ülést.

Eszerint feltételezi, hogy 1788. október 3-án páholyunka történt, mert egy ismeretlen testvér, aki az említett napon a páholy leltárát felvette, kivette ugyanazon a napon a hivatali jelvényeket és egyenként a kőművesi tisztségeket, amelyet csak akkor tettek meg, ha páholyunkára gyűltek össze. II. József király tilalma után csak titkos találkák történhettek. Aki tudott ezekről ott volt időben, és folyt ez mindaddig, míg a nemzet hagyományos elnyomása kezdetét nem vette.

A cikk megjelenését nem követte újabb, habár az író említést tesz a folytatásról, amelyben a páholy berendezését és a szertartásokat akarta közelebb vinni az olvasókhoz, mivel szerinte a felsorolt dokumentumok elég anyagot nyújtottak volna a további kutatásokhoz. Azonban hirtelen halála miatt nem tudta befejezni munkáját. Erről ad cikke elején tudósítást Abafi Lajos: *„Bold. eml. Belányi Ferencz t. megkezdte, de fájdalom*

³⁹ Az akkori Magyarország legjelentősebb pénzverdéje Körmöcbányán működött. Ott verték az úgynevezett dukátot, azaz a szintizsta aranypénzt. A dukát a korabeli Európa egyik kedvelt fizetőeszköze közé tartozott.

befejezetlenül hagyta hasonczímű cikkét a „Kelet” 1881. 1. számában.”⁴⁰ Abafi azonban kibővítve előde írását többféle verzióban közölte a páholy történetét megjelenő munkáiban, amelyet a következő fejezetben pontosítok.

3.2. A páholy működése

Abafi elsőként a fentebb említett cikkben foglalkozott a miskolciakkal. A Világosság, ahogyan alcíme is szól, szabadkőműves érdekeket képviselő lap volt a 19. század utolsó harmadában. Gelléri Mór (1854-1915) alapította 1882-ben. Mielőtt Abafi kinyomtatatta a szabadkőművesség történetét megíró összefoglaló munkáját, előtanulmányokat közölt többek között ebben a folyóiratban.⁴¹

A nevezett cikk *Az Erényes Világpolgárok páholya Miskolcon* címet viseli és 1884. november 20-án jelent meg. Ebben a cikkben Abafi kezébe jutott eredeti latin nyelvű páholy jegyzőkönyv fordítását közölte. Megemlítette még, hogy ezt jórészt kiegészítésképpen akarta közölni, hiszen a munkát már Belányi Ferenc⁴² öelötte megkezdte. Habár az nem derül ki, hogy Belányi honnan vette az adatokat. Abafi saját közlését újítónak tüntette fel, egyrészt mert a jegyzőkönyvet közli, másrészt pedig elmondása alapján sok új információt osztott meg az olvasókkal, mint elődje. Ezen kívül, részletes adatokkal mutatta be a páholytagok rövid életét, főképpen a közvetlenül a páholyba lépés előtt szakaszt, felhasználva Nagy Iván *Magyarország családai czímerekkel és nemzékrendi táblákkal* című többkötetes lexikonját. Az eltérések főként a felvételeknél előkerülő neveknél fordultak elő, pl. Pogány Lajosról már egyáltalán nem ejtett szót, akit 1782-ben vettek fel Belányi szerint. Abafi kevesebb hangsúlyt fektetett a pénzügyek tisztázására, inkább egyfajta történeti időrendbe akarta tenni az eseményeket, hogy legyen tisztázott ki mikor lépett a páholyba be. Ehhez volt nagyon fontos a jegyzőkönyvet látni, amelyet volt alkalmam nekem is megtekinteni.

A MOL-ban a P1134-es számú gyűjteményben a szabadkőműves Protokollok, jegyzőkönyvek időrendben láthatóak, viszonylag jól követhető sorrendben. Mivel azonban ezek Abafi által másolt anyagok, így az ő jelzései szerint is vannak sorrendbe téve, azaz nagy valószínűséggel a dégi levéltár által használt jelzetrendszert alkalmazta. A miskolci páholyhoz több jelzet is tartozik: Merthinini an Rutil 10/5, 80: XLV. 1.; Goboli an Rutil 2/5, 80: XLVI. 41.; Merthinini an Rutilus 14/5, 81: XLVI. 1.; Merthinini an Rutilus 2/7, 81: XLVI.1.; Merthinini an Bonacibaos 27. Juni 1781: XLVI. 1, XLVII. 137.; Rutil an Merthinini 20, Juni 1781: XLIII. 10.; Merthinini an Bonacibaos 2. Juli 1781: XLVII. 140, XLVI. 1.; Merthinini an Rutil 2. Juli 1781: XLVI. 1.; Rutil an Merthinini 13. August und 5. Sept. 1781: XLIII.10. Ezek alatt a számok alatt található bejegyzések alkotják a páholyról szóló jegyzőkönyvet. Mára sajnos nem maradt fenn a teljes protokoll, csak bizonyos részei, legalábbis eddig még nem sikerült a nyomára bukkanom. A XLVI.1. és a XLIII.10-es számúakat találtam meg.⁴³

⁴⁰ ABAFI In: Világosság 3 (1884), 89.

⁴¹ Fontos szabadkőműves lapok még, ahová Abafi is publikált: Hajnal 1871-től, Kelet 1871-től német nyelven Orient néven felváltva, Szabadkőművesi figyelő 1873-tól

⁴² Belányi Ferenc 1881-ben volt a Kelet című folyóirat főmunkatársa

⁴³ Részletesen: Merthinini an Rutil 10/5, 80: XLV. 1.; Merthinini an Rutilus 14/5, 81: XLVI. 1.; Merthinini an Rutilus 2/7, 81: XLVI.1.; Rutil an Merthinini 20, Juni 1781: XLIII. 10.; Merthinini an Rutil 2. Juli 1781: XLVI. 1.; Rutil an Merthinini 13. August und 5. Sept. 1781:

A megtalált jegyzőkönyv kilenc összejegyzetéről, azaz nyolc munkáról számol be. Eszerint 1781. május 18-án, az első összejegyzetelen részt vett Török Lajos és az eperjesi páholy régi tagjai. Ők a következők: Vay József Szabolcs megye alispánja, majd a Magyar Udvari Kancellária tanácsosa; Kiscsoltói Ragályi István Borsod vármegye alispánja; Fay Barnabás borsodi főjegyző; Török József, testvére Lajosnak és a debreceni kerületi tábla ülnöke; Bekényi Beck Pál császári királyi kamarás; Kail János miskolci gyógyszerész; Bizáki Puky András földbirtokos, Óváry László földbirtokos; és Major Zsigmond zempléni főjegyző és főispán. Főmesternek Török Lajost választották, akitől a szellemi világosság átadását várták. Ezek az emberek tehát az egész régióból jöttek, Borsodon kívül egy-egy páholyülésen képviseltette magát Szabolcs és Zemplén megye is.⁴⁴

A páholy első felügyelője Potthornyai Imre lett, az eperjesi anyapáholy küldöttje, aki ezt az újonnan alakulást kihirdette. Később első felügyelő Vay József lett, második Ragályi István, a szónok Óváry László, a titkár pedig Fay Barnabás volt. Kail János személye bizonytalan. Nagy Iván könyvében Keill néven kereshető, csak feltételezni lehet a két személy azonosságát.⁴⁵ A felügyelő a páholy legelőkelőbb tisztviselője, míg a főmester a páholy elnöke, külügyekben páholya képviselője.

Mindebből látható tehát, hogy az Erényes Világpolgárokhoz nevezett páholy tagjai a páholy megalakulása előtt mind az eperjesi páholy tagjai voltak. Kiválasztották a főmestert és az egyéb tisztségeket, alapokmányukról másolatot készítettek. A jegyzőkönyveket latinul írták, mindegyik lapra rányomtatták az A.: V.: E.: N.: É.: M.: kezdetű feliratot. Ezt kétféleképpen is lehet fordítani. Szendrei szerint a páholyülések megnyitása előtt felesküsznek az Istenre, aki minden tökéletesség legtisztább feje, hogy az őszinteséget el nem hagyják.⁴⁶ A szabadkőműves jelzések magyarázatának hivatalos kiadványa szerint pedig a Világegyetem Nagy Építőmesterének a dicsőítésére jegyzik fel az ülésen elhangzottakat.⁴⁷

A második munkanapra rögtön másnap került sor. Eszerint betérjesztettek további két új tag felvételét, Szathmáry Józsefet és Melczer Lászlót, akiket a jegyzőkönyv csak profánoknak hív. Melczer borsodi aljegyző volt, később Borsod vármegye országgyűlési képviselője. Fölvételük rögtön megtörtént a következő okok miatt: a páholy nemrég alakult, növekedése folyamatos, tehát ildomos, ha minél több tagot számlál; és a személyeket mindenki a lehető legjobban ismerik, így nincs gond lelkük tisztaságával. A szabadkőművesi feladatok közül kiemelkedik a keresők figyelése és jó útra térítése, hogy elnyerhessék ők is a tagságot.

Abafi cikke részletesen szól Török Lajos pénztárnoki feladatiról is 1781. június 26-tól szeptember 14-ig, kitől milyen összegeket szedtet be. A páholy összes bevétele 31 forint 16 krajcárra rúgott, amely sokkal kevesebb volt, mint amennyi kiadásuk. A költsé-

XLIII.10. A jegyzőkönyvről készült képet lásd a 2. számú mellékletben! *Forrás: MOL P1134, 3-4. dob.*

⁴⁴ FARAGÓ (szerk.) 2000, 37.

⁴⁵ A korban egyáltalán nem volt gyakori a nevek egységes helyesírása. A Kail név éppen úgy előfordulhatott Keill, Keil vagy Kali néven is. Kutatásaim során a különféle forrásokban eltérően szerepeltek időnként a nevek. A Vay család például Valy, Ragályiak Ragáli formában is olvashatóak.

⁴⁶ SZENDREI i.m. 657.

⁴⁷ MOSAIK 1875, 16.

gek között olyan tételek is szerepelnek mint a titulo gratificationis⁴⁸ célból küldött pénzmennyiség az eperjesi anyapáholynak.

A harmadik jegyzőkönyv csak öt hónap múlva íródott meg már 1782-ben. E hanyagságot a korban zajló zavargásokkal magyarázzák, de részletesen nem tér ki rá, miféle gondot okozott a páholynak az összeülés. Az egyetlen részletes kidolgozás a szertartásról az építészeti rajz. Vay, Ragályi István, Keil és Óváry felléptek a második és harmadik fokra, mivel addig csak az első fokkal bírtak. Fölvették Aspremonth József grófot és Bernáth Lászlót inas fokba. Később újabb két taggal bővültek báró Orczy Józseffel, aki Békés megye főispáni helytartója volt az időben és Ócsai Balogh Pétert, nógrádi alispánt. Az új tagokról elmondható, hogy mindenki kiválói férfiúi magatartást tanúsított. Melczer László pénzügyi titkárt időközben felváltotta Radvánszky Ferenc.⁴⁹ A jegyzőkönyv még a pénzügyi kifizetéseket említi, amely az 1782-es esztendőben rendben lezajlott. Kazinczy följegyzése szerint Melczer László jezsuita rokona miatt mondott le a szabadkőművesi tagságáról.⁵⁰

A negyedik munkán még mindig Török Lajos a rendes főmester, míg az első felügyelő Vay József, második felügyelő Ragályi István is maradt a posztján, Óváry László mint szónok folytatta munkáját. Új emberek is feltűnnek, Puky András szertartásmester és Fáy Barnabás lett az új titkár. A munka egy irat felolvasásával kezdődött, a felső fokok egyesítéséről, amelyet a Varsói páholyban kezdeményeztek és másolatban küldtek meg a miskolciaknak.⁵¹ Inasok közé vették fel a következő személyeket: Ragályi József, Komaromy György, Peczely István, Nougent gróf, és Fráter István. Figyelem alá került Fejérváry Károly, Okrutzky, Szakácsy, Reindl, Kozma és Domancsics.

Az ötödik jegyzőkönyvben ismét feltűnik egy újabb név: Fáy Ábrahám mint templomőr. A szertartásoknak megfelelő eljárással Komaromy Györgyöt és Peczely Istvánt felvették a páholyba. Ezek részletes leírását Abafi is taglalja. Profánok közül most Plathy Imrét figyelik meg.

A hatodik jegyzőkönyv egyik helyettes Máriássy István, akit mesterfokra is emeltek, a páholyülés vendége pedig Pothornyay Imre volt. Az ajánlott személyek neve ismeretlen, plébános és érsek posztban lévő személyeket említ a jegyzés. Abafi itt írja, hogy ez a munka elég lagymatag és hiányos. Hanyagnak és könnyelműnek nevezi, mert nem nevezi meg pontosan az ajánlott embereket, a főmesteri jóváhagyás sem zajlott le a megfelelő lépésekben. Fráter Istvánt a következő gyűlés alkalmával fölvették, de fontos megjegyezni, hogy az illető fölvétele alkalmával még nem érte el a nagykorúságot. A nyolcadik munka vendége Hanzély Márton volt, a témát pedig Török Lajos bécsi utazásának élménybeszámolója képezte. Az utolsó fennmaradt jegyzőkönyvben Ragályi Józsefet elfogadják páholytagnak.

⁴⁸ Kitüntetés ajándékozása révén. Ez egyfajta kedveskedés volt a páholy felé, hála valamilyen munka miatt.

⁴⁹ Miután Miskolcon 1788-ban végleg megszűnt a páholy Radvánszky Besztercebányán alapított új páholyt.

⁵⁰ ABAFI In: Világosság 1 (1882), 95. vagy lásd: MTAKM K605. - E kéziratkötet a német Journal für Freem. Als manuskript gedruckt für Brüder und Mesiter des Ordens. Herausgegeben von den Brüdern der Wien by Christian Friedrich Wappler című folyóiratból kimásolt szabk tárgyú írásokat tartalmazza, amelyek némelyikéhez Kazinczy magyar nyelvű jegyzeteket írt.

⁵¹ Ez azt is jelenti egyben, hogy a miskolci páholy a varsói ős és elfogadott skót rítus szerint működik, tehát az eperjesi anyapáholyon kívül a varsói páholy védelme alatt is áll.

A munkamenetek felsorolása itt véget ér, ugyanis mint dolgozatom első részében említettem, I. Ferenc császár betiltotta a szabadkőművesek tevékenységét. A páholy egészen 1788-ig titokban még tovább működött, ezután pedig a szabadkőműves tárgyak egy részét szétszórták egymás között és a tagok vidéki kastélyaikba, lakhelyeikre szállították. Nevezetesen: „4 salamoni öltözetet jelvénnel együtt, 2 skót mesteri, 4 mester- 3 legény- és 1 tanonczöltönyt, 1 főmesteri és 1 szónoki jelvényt...egy háromszöget.”⁵² A tárgyak másik része Ragályi István Gömörmegyei alsó szuhai kastélyába kerültek: 1 alkotmánykönyv, 1 jegyzőkönyv, a 3 alsó fok szertartása, 7 tanoncz- 4 legény, 11 mester-, 4 skót mester- és 9 salamoni öltözetek etc.

1794-ben egy rövid időre újra feléledt a páholy. Tagjai ekkor: Máriássy István, Eötvös József, Kazinczy Ferenc, Ragályi István, Rhédey Lajos, Darvas Ferencz, Fáy Ferenc és Zsóly Ferenc.⁵³

A MOL-ban fennmaradt jegyzőkönyv töredék felsorolja a miskolci tagok szabadkőműves neveit. Eszerint Török Lajost Zophorus Ekeodeon, Vayai Vay József volt Hoyas Vivus de Japca, Ragályi István Philolophus a Retactis de Kuyssa.⁵⁴ A többi tag nevééről levéltári forrás nem maradt fenn, azonban Szendrei gondosan lejegyezte ezt művében, bár Török Lajosnál más nevet tüntet fel.⁵⁵ A kimaradt páholytagok nevei tehát Szendrei szerint: Vay Miklós: Vociny Vasul, Kail János: Enias Kalion, Orczy József: Zophorces Borcas, Kazinzy pedig Orpheus.⁵⁶

Miskolc történetének legfrissebb monográfiájában eltérések találhatók az eredeti jegyzőkönyvhöz képest. 1781. május 18-a után nem másnap, hanem csak ősszel üléseztek újra a szabadkőművesek. Akkor avatták fel Szathmáryt, Aspremonthot, Bernáthot, Melczert és nem 1782-ben.⁵⁷ Érdekes ez az eltérés, hiszen Miskolc mindkét monográfiája, a Szendrei-féle és a legújabb is Abafira hivatkozva írja meg a város 18. századi szabadkőműves tevékenységét.

3.3. A Baksai-ház eredete

A páholyról szóló anyagok kutatása közben vettem észre azt a furcsaságot, hogy egy forrás sem említi meg, milyen rendeltetése volt a Baksai-háznak, ahol összegyűltek időről időre a tagok. Már Belányi is csak Baksainak említi, Abafi pedig valószínűleg átvette tőle. Egyáltalán ki lehetett ez a Baksai és milyen funkciót töltött be a korban? Mivel semmilyen utalást nem találtam, így eldöntöttem, megpróbálom felkutatni, hová is jártak Törökek. A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltárban végeztem kutatásaimat, ott volt szerencsém megnézni az 1781-es Conscriptiot⁵⁸ és egy majd tíz évvel későbbi, 1793-as telekkösszeírást.⁵⁹ Ezekben fedeztem fel olyan adatokat, amelyek segítségével egy kicsit közelebb vihetem az olvasót a város történetéhez. Dolgozatomnak ebben a fejezetében

⁵² ABAFI In: Világosság 3 (1884), 98.

⁵³ ABAFI 1993, 349.

⁵⁴ MOL P1134, 3. dob.

⁵⁵ Rutil Vendogrának hívja. – *Forrás: SZENDREI i.m., 657.*

⁵⁶ SZENDREI i.m., 657.

⁵⁷ FARAGÓ (szerk.) 2000, 813.

⁵⁸ A város utcahálózataról készült 1781-es térképet lásd a 3. számú mellékletben!

⁵⁹ A legrégebbi térképhez is köthető miskolci telekkönyv 1817-ből maradt csak fenn.

elkalandozunk a városban, az egyes utcákban, kiderítve, hol laktak a páholytagok és mekkora birtokokkal rendelkeztek.

Az 1781-es összeírásban 2317 név tűnik fel, ebből 826 lakos nemesi eredetű. Nevük mellé feljegyezték azt is, hogy hány kéménnyel és pincével rendelkeztek az egyes lakosok. Az 1780-as, 1790-es éveket tekintve ez az egyik legbővebben összeírt lista.⁶⁰ A Baksai ház kiderítésére tett kísérlet viszonylag pozitívnak mondható. Két lehetséges Baksairól tudom azt állítani, hogy kettejük közül bármelyikük háza állhatott a szabadkőművesek rendelkezésére, ha azt vesszük alapul, hogy a Baksai egy személy volt. Egyikük nemes Baksai István, aki a Nagy Hunyad utcán lakott. Egy kéménnyel és két pincével rendelkezett. Ez az utca a belvárosban található, akkoriban a főutca egyik mellékutcája volt. A város nyugati vége mellett épült ki.

A másik Baksai, Tekintetes Baksai Sigmond úr, aki a Pappszeren lakott, egy pincével és egy kéménnyel bírt.⁶¹ A Pappszer Miskolc régi utcanevei közül a legnépszerűbb. Nevében a szer szó sort jelent, ebben az értelemben tehát utcasort, Pappszer a Papnak a sora. Az utcasor és környéke a protestánsok kezében állt évekig, akik az ott épület templomot gondozták az utcába települt zsellérekkel.⁶² A szabadkőművesi képbe mindkét ember beleillik. Az első a nemesi származása és lakhelye miatt. A század végére egyre több nemes embert avattak szabadkőművessé, míg nemsokára látni fogjuk, az akkori tagok közül sokan laktak a belvárosban. Miért ne gyűltek volna össze a lakhelyükhöz közeli házban.

A második Baksai pedig a vallása és szintén a lakhelye miatt jöhet szóba. Tudvalevő, hogy a szabadkőműves páholyokba bármilyen vallású ember jelentkezhetett, a protestáns nézet tehát nem volt akadály, minthogy az sem ahol lakott. A Pappszer kiesett a belvárosi légkörből, mégsem a város szélén helyezkedett el, így elérhető távolságban volt a páholytagok lakásaihoz. Baksai Sigmond 1772 és 1783 között volt Miskolcon református lelkész, a páholyt pedig 1781-ben alapították, azaz időben rendben van.⁶³ Az egyes irodalmak eltérnek a név írását illetően. Abafi magyar kötetében és a Miskolc monográfiája legújabb kötetében Baksay-ként tüntetik fel a nevet, nem pedig Baksainak.⁶⁴

A szabadkőműves ülések során ritkán megfordultak Vay Józsefné Piacz utcai házában is, mivel férje Vay József előkelő páholytagja volt a miskolciaknak. Ez a ház egy pincével és kályhával rendelkezett, de 1785-ben leégett.⁶⁵ Az első tiltó rendelkezés pont 1785-ben született II. József által. Érdekességgént merülhet fel, vajon miért éghetett le az említett ház. A Vay-ak ma is fennmaradt háza a Széchenyi utca sétáló részén található, a színház és a Sötétkapu között.

Végül érdemes pár szót ejteni arról is, hol lakott az alapító, gróf Török Lajos. Házhe-lyéről csak az 1793-as telekösszeírásban szerepelnek adatok. Eszerint a Horváth Lajos utcában lakott az 59-60. szám alatt, amely átnyúlt a Pece patakon.⁶⁶ Mellette lakott test-

⁶⁰ RÉMIÁS 1997, 111-112.

⁶¹ BAZ MLT, IV. 1501/b

⁶² MARJALAKI 1958, 139-140.

⁶³ A református egyház Miskolcon. – Szöveg. – Hozzáférés módja: URL: <http://www.uni-miskolc.hu/~bolbaju1/38.pdf>. [Letöltés: 2012.04.29.]

⁶⁴ ABAFI 1993, 199. és FARAGÓ (szerk.) 2000, 813.

⁶⁵ A Piacz utcát később átnevezték Fő utcának. *Forrás: BAZ MLT, IV. 1501/b*

⁶⁶ MARJALAKI 1958, 149-150.

vére gróf Török József is, ez az oka a dupla házszámnak. A feljegyzések szerint házuk kő épület volt, kő istállóval és kocsiszínnel. Az utca az Újvárosban található, ma is ezen a néven szerepel a térképeken. A Török család Miskolcon belül és a város környékén több földdel rendelkeztek. Birtokuk volt még a Zsolcai töltésen, az Örvény-szögben, a Galagonyás pincéknél, a Bedeg-völgyben, Birsalmáson, a Szentpéteri kapunál, Bugyiknál, Déllőkön, Játék helyen, a Rakottyás szögben, Ruzsinban, és a Bábonyibércen.⁶⁷

Miután ismertettem a legfontosabb helyeket, bemutatom Az erényes Világpolgárhoz címzett páholy két leghíresebb tagját, az alapítót és vejét. Megvizsgálom a páholyban betöltött szerepüket, és a szabadkőművességhez, mint eszméhez való viszonyulásukat.

3.4. Gróf Szendrői Török Lajos, az alapító

A Török család régóta élő familia, első ismert tagja a 16. században működő Török Bálint, aki az egri és a borsod-vármegyei szendrői vár vajdája volt. Török Bálint fiának a fia, Ferenc alapította meg az ifjabb grófi ágat. Címerükben egy aranszínű ágaskodó oroszlán látható, amely egyik lábában egy szintén aranszínű kivont kardot tart, míg a másikon egy levágott török fejet.⁶⁸

Gróf Szendrői Török Lajos, 1748-ban született gazdag családban. Apja Gróf Török József kancelláriai tanácsos, kamarai elnök volt. A misztikus tudományok iránti érdeklődése már egészen kisgyermek korától megfigyelhető nála. Azonban mégsem az alkímiával való foglalatosságait emelném ki, hanem azt az áldozatos munkáját, amelyet az orvostudomány fejlődéséért tett, nevezetesen, hogy egy nagyon fontos szert fedezett fel a kolera gyógyítására. Ezt rusztinktúrának nevezte el, amely egy olyan kormozott színű folyékony gyógyszer volt. Gyógyereje az „*égyéves jellegű és rothasztó kórokban*”⁶⁹ szenvedőknek segített. Kazinczy Ferenc fiát, Antoniust is ezzel kezelte később Gönc-Ruszkán. A készítmény címkéje az alábbi szöveggel árulta magát: „*ezt bátran beveheted, a nélkül, hogy miatta netalán előállandó mellékes vagy utóbajra csak gondolnod is kel-lene. Ha az utasítást pontosan megtartod: életed megmaradása felől előre is teljes biza-lommal lehetsz.*”⁷⁰ Az egyes gyógyszerek eme elismerése nagyon fontos volt a korban, hatalmas tekintélyt adott készítőjének, hiszen orvosok nemigen dolgoztak még akkor a városban. Megrendelésre írták fel csak a szükséges pirulákat, a beteghez nem jártak ki, és különféle Füves könyvekből állították elő a főzeteket. A század elején főként, de még a század második felében is előfordultak a járványok pusztító hullámai. Felszerelés és munkaerő hiányában pedig igencsak kiváló eredménynek számított, ha valamilyen szer gyógyító erővel bírt, mint Török felfedezése is.⁷¹

Később, 1776-ban feleségül vette Roggendorf Alojziát, egy lányuk született, Török Sophie, aki 1804-ben Kazinczy felesége lett. Innen ered a két szabadkőműves mester rokon kapcsolata.

1785-1795 között Török Lajost a kassai tanulmányi kerület igazgatójának választották. Az iskolai oktatásban egy sokkal gyakorlatiasabb irányt akart követni, a hazája jóléte érdekében, amelyet a színvonalas oktatás és igaz erkölcs követése nélkül politikailag

⁶⁷ BAZ MLT IV. 1502/b

⁶⁸ Főrangú első családok, 1. kötet, pp. 255-256.

⁶⁹ GARZÓ (szerk.) 1873, 4.

⁷⁰ U.o., 10.

⁷¹ JÁRMAY 1993, 120.

elképzelhetetlennek tartott.⁷² Nevelésről vallott elveit írta meg az *Etwas von der Erziehung* című pedagógiai művében. Életének 62. évében hunyt el 1810. június 23-án a Zemplén vármegyei Nagykázmérban.

A miskolci páholy megvalósításához Eperjesről kért segítséget, ahonnan meg is kapta a 3. rendfokozatig szóló salamoni fokokat; a berendezési tárgyakat azonban már a pesti Nagylelkű páholytól küldte el. Miután Kassán *Az Égő bokorhoz* címzett páholy megszűnt, Török eleinte ezt a nevet akarta adni a miskolci páholynak is, végül csak a pecsét maradt meg a kassaiaktól.⁷³ A névválasztás során igyekeztek arra gondolni, hogy milyen értékeket fog a páholy képviselni, mit akarnak megvalósítani. Éppen ezért *Az erényes világpolgárhoz* kifejezés a társaság belső működésére utal. Szerintük az erény „*olyan értékes tulajdonság, mely az embert magatartásában, viselkedésében irányítja... jellemzője: a bölcsesség, a bátorság, a mérséklet, az igaszságosság.*”⁷⁴ A világpolgár szó a mindenkit befogadó egyesülésre utalhat.

Török Lajos az alapítás okát a fiatal, tehetséges írók egybefogásában, pártfogásában, támogatásában látta. A páholy céljai között szerepelt a szép, rút, tökéletes és hibás életformák közötti különbségek megtanulása; a tudományok ápolása; és a reformerek nevelése a haza ügyeiért. A páholy tevékenységével szintén hozzájárult a 19. századi reformmozgalmak előkészítéséhez. Ezek a nemes feladatok már ekkor kibontakoztak és terjedtek az egész régióban. A reformkorban létrejövő egyesületek eleinte mind a szabadkőműves páholyszerű szervezési rendszerére hasonlítottak, azok mintáira alakultak meg.⁷⁵ Továbbá, Török Lajos fontos kötelességének tartotta a mester-legény közti harmonikus kapcsolat kialakítását, vagyis a mester ismerje inasa tudásszintjét, és ne hagyja, hogy eltévedjen vagy letérjen a kijelölt útról.

A páholy alapszabálya tiltotta a hitbéli és politikai vitákat, kizárták az istentagadókat, mivel az Erényes Világpolgárok szellemiségében a hit és az erény nagyon szorosan összekapcsolódott, elválaszthatatlanok voltak egymástól.⁷⁶ A szabadkőművesek istenképében Isten, a Világ Nagy Építőmestere, akinek bölcsessége határtalan, „*nevében azon legmagasabb lény fogalmát központosítják..., amelyben az emberiség minden faja és nemzedéke az Istenséget...tiszteli.*”⁷⁷

A páholyban minden vallást tiszteletben tartottak, mindenki lelkiismerete szerint járt el, kötelességüket ellátták és törekedett arra, hogy csak jókat keressen és csak jókat vegyen fel tagjai közé.⁷⁸

A 18. századi miskolci társadalom rögtön a bizalmába fogadta Török Lajost, mert „*minden cselekedetében... festette magát a szív, s jelenléte mágusi erővel parancsola csendes tisztelést.*”⁷⁹ Fontos tettei közé tartozik még a miskolci szabadkőműves könyvtár megalapítása is, azonban erről nem maradt fenn anyag, csak utalások.

⁷² ABAFI 1889, 228-229.

⁷³ KODEK 2011, 137.

⁷⁴ ÁGOSTON 1999, 103-104.

⁷⁵ SZEGŐFI 1997, 221.

⁷⁶ MISKOLCZY 2009, 43.

⁷⁷ MOSAIK i.m., 20.

⁷⁸ TOLDY 1859, 47.

⁷⁹ SZENDREI i.m., 656.

3.5. Kazinczy Ferenc kapcsolata a páhollyal

Kazinczy Ferenc (1759-1831) birtokos nemesi családban született Érsemlyén. Tanulmányait a sárospataki kollégiumban végezte, majd Kassán, Eperjesen és Pesten volt joggyakornok, ahová későbbi élete során is számtalanszor visszatért. Nagy érdeklődéssel fordult a klasszikus és külföldi irodalom felé. 1776-ban lefordította németből Bessenyei egyik regényét. 1786-ban a kassai tankerület elemi iskoláinak felügyelője volt, és terjesztette II. József eszméit, aki mellett élete végéig kitartott.⁸⁰

A szabadkőművességgel joggyakornok korában ismerkedett meg. Szabadkőműves ténykedését sosem titkolta, számos alkalommal értett egyet vele, tagságáról ő maga vallott a *Pályám emlékezete* című művében, illetve levelezéseiben is utal rá. Ennek hatása leginkább a nyelvművelő mozgalmakban játszott szerepében mérhető le. Az irodalmi munkáját összekötötte a feudalizmus elleni harcával, a felvilágosodás eszméinek terjesztésével.

A felvilágosodást az emberi boldogulás alapelvének tekintette. Szerinte a nemzeti haladás akadálya a vallási türelmetlenség és a sajtószabadság hiánya. A maga feladatát a lelkek felvilágosításában és a tudás terjesztésében látta.⁸¹

Batsányi Jánossal (1763-1845) és Baróti Szabó Dáviddal (1739-1819) együtt indította 1780-ban első irodalmi folyóiratunkat magyar nyelven a kassai Magyar Museumot, de munkáját abbahagyva kilépett a laptól, miután összekülönbözött Batsányival. 1790-ben azonban önálló folyóiratot indított Orpheus néven, amelynek programja egyértelműen szabadkőműves indíttatású volt.⁸² A lapot a felvilágosodás orgánumának szánta, négy tárgykörrel foglalkozott egyszerre: igaz gondolkozás, nyelv tökéletesítése, a magyar nemzet kultúrája, karaktere, végül által apróbb írásoknak nevezett levelezések. Az Orpheus rendszeresen csak 1792-ig működött, összesen csak nyolc szám jelent meg.

Feudalizmusellenessége, felvilágosult gondolkodásmódja és a társadalmi haladás iránti rokonszenve a magyar jakobinus társaság közé keverte. Nem is kérdés, hogy a Martinovics-mozgalomban való részvétele miatt 1794-ben letartóztatták. Előbb halálra akarták ítélni, végül csak várfogságot kapott.⁸³

Kiszedülése után feleségül vette Török Lajos lányát és Bányácska⁸⁴ nevű birtokára költöztek, ahol egy ideig csak az irodalomnak élt, otthonát igazi szellemi központtá fejlesztette ki, és az ország szinte minden tudósával, írójával levelezett. Ezekben a levelekben nem rejtette véka alá véleményét, érzéseit a szabadkőművességgel kapcsolatban. Aranka György (1737 – 1817) író és szabadkőműves társához 1790. március 25-én kelt leveléből kiderül milyen a szabadkőművesség helyzete Magyarországon akkoriban: „Nagy még a' setétség, kedves Barátom!”⁸⁵ A bizonytalan útkeresés helyzetével mások

⁸⁰ ABAFI 1889, 249.

⁸¹ KUPÁN 2009, 93.

⁸² Kazinczy szabadkőműves neve is az Orpheus volt. Orpheus a görög mitológiában egy bölcs mesternek számított, aki folyton a lantján játszott, hogy megmentse az argonautákat a bűvös szírhangoktól.

⁸³ Több mint hat évig raboskodott Speilberg, Kufstein és Munkács váraiban.

⁸⁴ Ennek a birtoknak adta a Széphalom nevet.

⁸⁵ KAZ. LEV. II., 51.

is egyet értenek Kazinczyval. Horvát András levele is erről árulkodik: „*sem a mostani idő az, mely a Sötétséget a Világosságtól elválasztaná*”⁸⁶

Ennek ellenére Kazinczy nem hátrált meg, a szabadkőművességről vallott gondolatai már-már életfilozófiájává vált, mondhatnám azt is, hogy életének egyik legfontosabb hitvallása volt. Ekképp beszél szabadkőműves szerepéről:

„*Én nekem a' kőművesség olly társaság, a' melly eggy kis karikát tsinál a' leg-jobb szívű emberekből; mellyben az ember el-felejtí azt a' nagy egyenetlenséget, a' melly a' külső világban van; a' mellyben az ember a' Királyt és a' leg alatsonyabb rendű emberi testvérének nézi, a' mellyben el felejtkezik a' Világ esztelenségei felől, 's azt látván, hogy minden tagban egy Lélek, t.i. a' jónak szeretete, dolgozik, öröm könnyeket sír, a' mellyben sokkal biztosabb Barátokat lél, mint a' külső Világban; a' mellyben kiki igyekezik ember társainak nyomorúságát a' szerint a'mint tehetsége engedi, könnyíteni, a mellyben kiki olvasni, tanulni, szerzetes atyjafiait munkái, írásai, példái által tanítani tartozik; - az illyes társaság nékem kedvesebb.*”⁸⁷

Érdekesség továbbá, hogy Kazinczy vetette fel elsőként a női páholyok szükségességét is, mivel a szabadkőművességnek akkora a társadalomformáló ereje, hogy az mindenkire kihat, az alsó rétegektől kezdve a tudós férfiakig, és természetesen a nőkre ugyanúgy.

Kazinczy legfontosabb szabadkőműves alkotása a Káté, amelyben összegzi szabadkőműves gondolatait, és irányelveket mutat minden tagnak az élethez; illetve részletesen taglalja az inas beavatásának szertartáskönyvét. Mivel Kazinczyt igen nagy becsben tartották a miskolciak, így elképzelhető, hogy használták kátéja egy részét. Eltérések azonban még így is akadnak, amelyet az alábbi táblázatban vetettem össze. Forrásként Miskolczy Ambrus elemzését használtam fel, aki egyik tanulmányában elemezte és közölte Kazinczy kátéját.⁸⁸

	Miskolci káté	Kazinczy kátéja
<i>Szertartás rendje</i>	Bonyolultak	3 oszlop: erő (testvérek egyetértése), körültekintés (erkölcsökben), szép
<i>Titkosság jellege</i>	Több benne a misztika és a szimbólum	Kevésbé misztifikált
<i>Erények típusai</i>	Igazi erények: tiszta, jogos, igaz	Erények 3 foka: hallgatás, buzgalom, türelem
<i>Kozmopolitizmus, világpolgárság jelenléte</i>	Kisebb népek egy nemzetté válása	A kisebb népek egyenjogúságra törekednek a hatalmasabb népekkel.

A miskolci páholyba 1784-ben vette fel Török Lajos. A mesterrel való megismerkedését meséli el a Pályám emlékezete című művében, és Toldy Miklós is beszámol erről 1859-ben megjelent munkájában. Ezek alapján felvázolható, hogy Kazinczy miképpen került kapcsolatba a miskolciakkal. Fráter István indította el a szabadkőművesség útján,

⁸⁶ BAZ MLT XIV/18.

⁸⁷ KAZ LEV II., 53.

⁸⁸ MISKOLCZY In: Irodalomtörténet 90 (2009), [4. sz.], 470-471.

vele beszélt meg, hogy valóban kőműves szeretne-e lenni. 1783-ban megtudta, hogy Girálton és a Szirmayak között egy lózsi⁸⁹ működött. Tállyán megismerte Török Lajost, amelynek eredménye lett, mint már tudjuk, a miskolci páholyba való fölvetel. Így emlékezik meg erről Kazinczy: „*Ki vala boldogabb mint én, midőn Miskolcon januárus 16. arcomra nyomá első csókját.*”⁹⁰

Nemcsak a miskolci páholy működése alatt, hanem annak feloszlatása után is folyamatos levelezésben volt szabadkőműves társaival. A szabadkőművesség mondhatnánk állandó téma volt író és válaszoló között. Ezt mutatja az alábbi részlet is, amely töredék formájában maradt ránk, ismeretlen személy írta Kazinczynak a haza és a világosság dolgairól:

„*De így ír egy derék Tudósunk: Némellyek a régi magyar könyvekhez járulnak Világosságért, nem ugyan hogy azokat kövessék egészen, hanem csakhogy belőlök azt szedjék ki, a mi hypothesisaikbe illik... Az egyenes összetartó szív, a szervesen gondolkozó lélek, a buzgó törekvés és a Szent Hazafiság tegyenek bennünket édes nemzetünk előtt ismeretesekké.*”⁹¹ Az író ezzel azt akarja megmutatni, hogy a szabadkőművesek mennyire sokra tartották a műveltség megszerzését, a könyvekből való olvasást.

Kazinczy a páholyban titkári feladatot látott el, mint az egyik fennmaradt leveléből kiderült. Nagy Iván másolta le azt a levelet, amelyben a miskolci páholy válaszol a ballassagyarmati Erényes Zarándokhoz címzett páholy küldeményére. Ebben Kazinczy aláírása alatt ott található a titkár szó, így feltételezhető, hogy ellátott ilyen irányú feladatokat is.⁹²

Toldy még úgy említi a páholy betiltása utáni időket, hogy Kazinczy nem tudta mi lett a lózsi további sorsa, míg Abafi egyértelműen utal az 1794-es rövid újraindulásban Kazinczy is tag volt.

A következőkben, egyúttal dolgozatom utolsó fejezetében az Előre páholyt mutatom be, amely a második működő páholy volt Miskolcon.

4. A 20. századi újraindulás

Miskolcon hosszú évtizedekig nem működött páholy. Miután 1788-ban végleg feloszlatták a páholyt, anyagát szétszórták, a tagok szétszéledtek más páholyokba, főként pestiekbe. Hivatalosan 1868-ban engedélyezték újra Magyarországon páholy alapítását. Innen számítva egészen napjainkig nevezzük ezt az időszakot a szabadkőművesség 2. szakaszának hazánkban.

A városban csak 1913. március 8-án alakult meg a páholy, „*hogy régi vágyunknak megfelelően megalakítsák páholyukat...Ez alkalomra...mintegy hetven vendég...gyűlt össze különböző keletekről nyilván, hogy kifejezést adjanak annak a nagy jelentőségnek, melyet a magyar szkség a miskolcz alakulásnak tulajdonít.*”⁹³ A páholy előkészületeit már 1912-ben elkezdték, amelyről egy levél tanúskodik. Egészen 1920-ig működött, amikor belügyminiszteri rendelet útján végérvényesen megszüntették. Működése alatt

⁸⁹ Kazinczy rendszeresen lózsinak hívta a páholyt.

⁹⁰ TOLDY i.m., 51.

⁹¹ BAZ MLT XIV/18.

⁹² BUSA 1990, 25-26.

⁹³ MOL P1129, 1. dob.

többféle feladatot próbált meg teljesíteni. Fontosnak tartotta a nemzeti kultúra fejlesztését, de ugyanakkor anyagilag támogatta a helyi jótékony célú intézményeket is.

A páholy anyaga a MOL-ban található a P1129-es jelzetszám alatt. Megtekintettem a különféle jegyzőkönyveket, felvételi iratokat, leveleket, körözhvényeket, meghívókat, a páholy saját kiadványait, anyakönyveket, pénztárkönyveket, és elavult iktatókönyveket. A megadott évkörben 1912 és 1920 között hiánytalanul meg van minden, nem hiányzik egy év sem, sorba rendezve az események történései szerint.

A tagdíj befizetések füzetben teljes vagyonskimutatás látható 1910 januárjától. Szerepel benne:

- Rendes tagdíj, rendkívüli tagdíj befizetések név szerint felsorolva,
- Felvételi és felszerelési költségek,
- Tartozások, mulasztások vezetése,
- Jótékony célú bevételek
- Gyűjtésekre szánt összegek

A pénztári helyzet ismertetésén túl rendszeres névsort vezettek 1915 és 1919 között. Az illetők nevei sorszámmal ellátva, honnan és mikor érkezett, milyen páholy tagja volt előtte; illetve az egyén sorsát is bejegyezték.⁹⁴

A páholy anyakönyvében hatvan ember van regisztrálva, mind férfiak, előkelő foglalkozásúak, mérnökök, orvosok, igazgatók, fő ellenőrök. Sok név át van azonban húzva, az okára eddig nem sikerült rájönnöm. Adatok, amelyeket felvettek a leendő tagokról: név, születési hely, születési idő, családi viszony, profán foglalkozás, lakhely, kezes neve, felvétel ideje, ki vette fel, kiválás ideje, kiválás módja, megjegyzések szabadkőművesi tevékenységéről és profán életviszonyairól. Külön anyagot képeznek az elbocsátási okmányok, amelyek hivatalos pecséttel ellátott iratok. Felveztették rá az illető rangját, de az elbocsátás maga nincs megindokolva. Keletkezési helye mindegyiknek Kassa.

A páholy anyagai között azonban nemcsak ilyen statisztikai adatokat találhatunk, hanem a különféle jegyzőkönyvek, munkatábla kivonatok, jelenléti ívek is mind olvashatók, sőt nagyon finoman kidolgozott építészeti alaprajzok szintén gazdagítják a páholy megmaradt anyagát. Több gépelt oldal szól a páholyalapítási törekvésekről, üdvözlésekről, illetve az engedélyező hivatalos levél pecséttel ellátva ugyancsak fellelhető. Az Előre páholy rendszeres levelezésben állt más páholyokkal is, főként a kassai Resurrexit nevezetűvel, ezeknek a leveleknek a többsége fennmaradt. Érdekes csoportot alkotnak az úgynevezett asszonyi hálalevelek. Olyan asszonyok többoldalas levelei ezek, akiket a páholy nagylelkűen segített.

A jegyzőkönyvek tematikájukat tekintve nagyon sokszínűek. Találtam egy értekezést arról, hogy a modern szabadkőművesség 200. évfordulójára⁹⁵ akarnak valamilyen megemlékezést, egy világkongresszust Londonban, mint a szabadkőművesség szülővárosában, amelyre a miskolci páholy is készülni akar valamivel.

A páholy fő feladatai között szerepelt a szociális feladatok erősítése, a szünidei gyermektelepek figyelemmel kísérése, a Vöröskereszttel való együttműködés, és a Világ című napilapban való rendszeres közlések, illetve a lap támogatása. Ezek a tevékenysé-

⁹⁴ Pl. ha valaki beküldött egy gyászjelentést, azonnal törölték az aktuális tagok közül. Állapotához ekkor a következőt írták be: törölve, ok: halál

⁹⁵ Londonban a Lúdhöz és rostélyhoz címzett fogadóban gyűltek össze először az emberek 1717. június 24-én, Szent János napján, ahol megválasztották az első nagymestert Anthony Sayert (1672-1741). A modern szabadkőműves páholy születésének kezdőnapja ez.

gek kísértetiesen hasonlítanak elődje munkáihoz. Sok forrásban olvastam, hogy a páholy főleg a politikai állapotok miatt jött létre, az akkori kormányokat támogatva, azonban mindezt nagyban megcáfolja a MOL-ban talált anyag együttes. Az Előre páholy főmestere dr. Sidlauer Ármin már a páholy nyitó ünnepén elmondta, milyen nagyra tartja az elődök munkálatait. Párhuzamot von az Erényes Világpolgárokhoz páholy és a mostani alakulás között. Az első miskolci páholy tagjai az akkori világ nagy urai voltak, akiknek a felsőbb hatalmak rendelkezései miatt kényszerűségből fel kellett hagyniuk a világosság terjesztésével a városban. Legerőteljesebben Kazinczy igyekezett ennek ellenállni. Ezzel szemben az újkori alakulás már a társadalmi dolgozó osztályrétegeket gyűjti egybe, olyan embereket, „*kik kenyerüket nehéz munkával keresik meg.*”⁹⁶ A miskolci szabadkőművesség régebben a nemesek-polgárok ügyét segítette elő, a 20. század elején pedig a munkásosztályt próbálta meg támogatni. Célul tűzték ki az új páholy anyagi és társadalmi megerősödését, csak úgy, mint őse. A főmester szerint eme két tényező hiánya okozza általában a páholyok elgyengülését. Kiemeli, hogy „*nem kell azonnal fényes szentélyekre gondolni, mert alapos munka a szerény szobában is végezhető.*”⁹⁷ Meghirdeti szabadkőműves programjukat: a munkásosztály segítségével, a munkába minden társadalmi réteget be kell vonni, mert csak így tudják megmondani, melyik része fáj a városnak, amelyet szükséges javítani. A páholy alapfeladatának tekinti Kazinczy megkezdett munkásságát folytatni a régi hagyományok felélesztése által.

Az Előre páholy azonban nemcsak kötelességében hasonlított elődjéhez, hanem az elveiket is hűen követték. Igen nagyra becsülték Kazinczyt és társait, akik kozmopolitáknak nevezték magukat, mert minden lépésükben a művelt Nyugat felé tartottak, hogy kihozzák az országot a keleti elmaradásból, a kulturálatlanság állapotából. Sidlauer Ármin szerint a helyzet azóta csak némileg javult, Magyarország keveset lépett előre a Nyugathoz képest a kultúra terén, de a páholy ezért is jött létre, hogy hozzájáruljon a hátrányok lefaragásához. Ezért ugyanazt a kozmopolitást vállalták fel, mondván: „*Kazinczy példáját méltán követhetjük s ha ezt megteesszük, akkor szki kötelességet teljesítettük.*”⁹⁸

A hű követés legimpozánsabb megjelenítése a páholy pecsétjében mutatkozik meg. A nevét és mottójukat leszámítva egy az egyben megegyezik a két páholy pecsétje.⁹⁹ A képen Mózes térdel az Égő Csipkebokor előtt, a kép körül a páholy neve és alul a *per aspera ad astra* felirat. Ennek jelentése: sanyarúságon át az Ég, a csillagok felé. Mindez a páholy céljaira, feladataira utal. Sok a tennivaló, de rendületlenül az Úr, a Világ Építőmestere irányába fordulva kell tevékenykedni.

A két miskolci páholy sorsa egy levéllel fonódik végleg össze¹⁰⁰, amelyben az Előre páholy tudomására kerül, hogy Pesten két szabadkőműves kötetnyt, és egy jelvényt őriznek, amely a miskolci Erényes Világpolgárokhoz tartozott hajdanán. A levél a továbbiakban azt tudakolja meg, hogyan tudná ezeket a szabadkőműves tárgyakat Miskolcra eljuttatni eredeti, méltó helyére. Mindez bizonyítja, hogy a 18. században Miskolcon

⁹⁶ MOL P1129, 1. dob.

⁹⁷ U.o.

⁹⁸ U.o.

⁹⁹ A pecsétéről készített képeket lásd a 4. számú mellékletben!

¹⁰⁰ A levelet és átiratát lásd az 5. számú mellékletben!

működött páholy emléke nem tűnt el nyomtalanul. Elveiket, eszméiket, és tárgyi tulajdonuk egy részét hűen megőrizte utódja a 20. századi Előre páholy.

Végezetül szeretnék pár szót ejteni az Előre páholy kiadványairól, mert úgy gondolom, sokat elárulnak szellemiségükről. A szociális ténykedésükhöz íródott *A rokkantak ügye* című rövid művecske, amelyet 1915. október 2-án terjesztett elő dr. Gencsi Samu páholytag. Ebben kifejti, kit nevezhetünk rokkantnak és milyen szempontokat kell figyelembe venni, ha egy rokkanttal találkozunk. Ezen kívül, elolvastam az 1916-ban megjelentetett *A Miskolcz keletén dolgozó Előre szabadkőműves páholy szabálya* című könyv, amely a páholy szabályzatát tartalmazza. Ebben a fentebb említett célok és feladatok mind megtalálhatóak: kit vesznek fel, milyen díjakat kell befizetni, a tagokat milyen jogok és kötelességek illetik meg, kik lehetnek a tisztviselők, milyen bizottságok alakulnak, és ki kezelheti a páholy vagyont. A Kazinczy féle világpolgár elmélet, a világbékére törekvésekről szóló gondolatait osztotta meg dr. Szerényi Nándor a *Világkultúra* című röpiratában, amelyben többek között kifejti azt is, mi lehet a tartós világbéke alapja és biztosítója.

A páholy negyedik kiadványát dr. Sidlauer Ármin főmester adta közre, *A szabadkőművesség czélja és feladata* címmel, amely egy székfoglaló beszéd volt a páholy első munkaiülésén. Rögtön a mű elején érződik a régi korok szellemisége, ahogy a résztvevőkhöz szól: „*Szeretett testvérek! Visszaszáll a lelkem ez órában a múltba, a régi, régi múltba s az örök kelet derűs-borús homályából előtűnedeznek az elköltözött ősök dicső, ragyogó szellemei: Török és Kazinczy testvérek szellemei...a szabadkőművesi szerszámok lábaik előtt hevernek. Köszöntve intenek felém, s én fejemet meghajtván, leboruló hálás tisztelettel visszaköszöntök. Egy nagy, oly régóta – több mint száz év óta – paragon heverő szabad térre mutat az ujjuk, Kelet felé... a virtuózus kozmopoliták néhai műhelye.*”¹⁰¹ Ezután, felszólított mindenkit, hogy kövessék elődjüket, hozzájuk hasonlóan vegye fel mindenki a saját szerszámát, és ami mindenkitől kiellik, azt tegye meg hazája virágzása érdekében.

5. Tovább az úton

Ebben a dolgozatban bemutattam a szabadkőművesség megjelenését Magyarországon, és a hazai két nagy korszakból részletesen foglalkoztam az elsővel, azon belül is a miskolci páholy történetével. A rendelkezésemre álló töredékes forrásokból megpróbáltam egy teljes összképet adni a páholy életéről. Munkámat könnyítette, hogy a különböző szerzők más-más dolgot emeltek ki, így ezek összevonásával és újragondolásával remélem sikerült jobban megvilágítani a páholy működését, és megértetni a szabadkőműves mozgalmak céljait.

A szabadkőműves közösségek cselekedetei minden kulturális intézményre erősen kihatottak: egyházra, iskolákra, irodalomra etc. Vezér eszméik közé tartozott a tolerancia, az emberség, a testvériség és a felebaráti szeretet. Ez nem volt másképp a miskolciak esetében sem.

Magyarországon, Pesten és Budán kívül számos vidéki város vált a szellemi-politikai élet centrumává, közülük is kiemelkedett a miskolci páholy. Kialakulásuk hazánkban is elősegítette az új társadalmi réteg felemelkedését, a polgárság nemzetté válását. A Ka-

¹⁰¹ MOL P1129, 1.dob.

zinczy és köre által szerkesztett Magyar Museum, vagy az önálló lap, az Orpheus, a későbbi Magyar Tudós Társaság létrejötte mind azt mutatja, hogy valami olyan megmozdulás indult be, olyan fejlődés vette kezdetét, amely a mai napig érezteti hatását. Ez pedig a szabadkőműveseknek köszönhető, mivel a korabeli magyar kultúra fő terjesztői között mindvégig az élen jártak.

A szociális érzékenységüket a 20. században újra alakuló miskolci páholy történetén keresztül mutattam be.

A jövőben szeretném a 18. századi anyagok közül H. Balázs Éva hagyatékát megtekinteni. Feltételezem, hogy egy mélyebb kutatómunkával fellelhetők még más cikkek a páholyról és foglalkoztak vele mások is. További terveim között szerepel az Előre páholy anyagának részletesebb megvizsgálása.

Távlati céljaim között szerepel a kassai és az eperjesi levéltárak felkutatása, hiszen, mint anyapáholyok valószínűleg sok rejtett kincset rejtegetnek magukba, amelyek még felfedezésre várnak.

Ezzel a dolgozattal és a további elhatározásaimmal szeretnék hozzájárulni a 18. század magyar művelődéstörténetének alaposabb megismertetéséhez, hiszen ahogy Horatius mondja: *„jól kell ismerned minden kor egyéni vonását, s azt, hogy az évekkel, mint változik egyre a jellem.”*

6. Felhasznált könyvtárak, levéltárak, és gyűjtemények rövidítésjegyzéke

BAZ MLT: Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár

KAZ.LEV.: Kazinczy Ferencz levelezése

MOL: Magyar Országos Levéltár

MTAKM: Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Mikrofilmtár

OSZK: Országos Széchényi Könyvtár

7. Levéltári források

BORSOD-ABAÚJ-ZEMPLÉN MEGYEI LEVÉLTÁR, IV. 1501/b, Miskolc város tanácsának iratai, Species XXI. 1781. Conscriptio Miskolc [idézve: BAZ MLT IV. 1501/b]

BORSOD-ABAÚJ-ZEMPLÉN MEGYEI LEVÉLTÁR, IV. 1502/b, Miskolc Város Quantualis és Királyi Városi Deputatiojának iratai [5.doboz]. 1793. évi telekösszeírás Miskolc városról [idézve: BAZ MLT IV.1502/b]

BORSOD-ABAÚJ-ZEMPLÉN MEGYEI LEVÉLTÁR, IV. 501 Mappa Regio Coronalis Oppidi Miskoltz. 1781. évi térkép Miskolc városról

BORSOD-ABAÚJ-ZEMPLÉN MEGYEI LEVÉLTÁR, XIV/18. Kazinczy Ferenc levelezése más személyekhez 1808-1818. [2. doboz] [idézve: BAZ MLT XIV/18.]

MAGYAR ORSZÁGOS LEVÉLTÁR, Szabadkőműves szervezetek levéltára. Előre páholy. 1912-1920. Jegyzőkönyvek, felvételi iratok, levelek, körözhvények, meghívók, a páholy kiadványai P1129. 1. doboz 1. tétel [idézve: MOL P1129, 1. dob.]

MAGYAR ORSZÁGOS LEVÉLTÁR, Szabadkőműves szervezetek levéltára. Vegyes iratok gyűjteménye. 1862-1920. A Festetics család dégi levéltárának anyagából össze-
gyűjtött másolatok, feljegyzések. P1134. 3. doboz 1. tétel 18. szám 15-359 + 402-406

[idézve: MOL P1134, 3. dob.]

MAGYAR ORSZÁGOS LEVÉLTÁR, Szabadkőműves szervezetek levéltára. Vegyes iratok gyűjteménye. 1862-1920. A Festetics család dégi levéltárának anyagából összegyűjtött másolatok, feljegyzések. P1134. 3. doboz 1. tétel 18. szám 1037-1597 [idézve: MOL P1134, 3. dob.]

MAGYAR ORSZÁGOS LEVÉLTÁR, Szabadkőműves szervezetek levéltára. Vegyes iratok gyűjteménye. 1862-1920. A Festetics család dégi levéltárának anyagából összegyűjtött másolatok, feljegyzések. P1134. 4. doboz 1. tétel 18. szám Bd. 46-106 [idézve: MOL P1134, 4. dob.]

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA MIKROFILMTÁR, Auszüge aus dem Werk Journal für Freymaurer Wien 1784, gedruckt Cristian Friedrich Wapfner. K605 (B8234) [idézve: MTAKM K605]

Felhasznált irodalom

- ABAFI Lajos: *Kazinczy Ferencz szabadkőművesi följegyzései*. In: Világosság. Szabadkőművesi érdekeket képviselő lap. Kézirat szabadkőművesek számára. 1 (1882. október 1.), 13. sz., pp. 94-98.
- ABAFI Lajos: *Az Erényes Világpolgárok páholya Miskolcon*. In: Világosság. Szabadkőművesi érdekeket képviselő lap. Kézirat szabadkőművesek számára. 3 (1884. november 20.), 10-11. sz., pp. 89-100.
- ABAFI, Ludwig: *Geschichte der Freimaurerei in Österreich – Ungarn. Fünfter Band*. Budapest : Martin Bagó§Sohn, 1889. 381 p. [idézve: ABAFI 1889]
- ABAFI Lajos: *A szabadkőművesség története Magyarországon*. (Az Akadémiai Kiadó reprint sorozata) Budapest : Akadémia, 1993. 470 p. [idézve: ABAFI 1993]
- A református egyház Miskolcon. – Szöveg. – Hozzáférés módja: URL: <http://www.uni-miskolc.hu/~bolbaju1/38.pdf>. [Letöltés: 2012.04.29.]
- ÁGOSTON István György: *Gróf Török Lajos emlékezete*. In: Széphalom. Kazinczy Ferenc Társaság évkönyve, 10. Sátoraljaújhely : Kazinczy Ferenc Társaság, 1999. pp. 99-112.
- BALASSA József: *A szabadkőművesség története*. (Mindent tudók könyvtár, 6.) Budapest : BÉTA Irodalmi Résztvénytársaság Kiadása, 1924. 90 p.
- BALÁZS Éva, H.: *A szabadkőművesség a XVIII. században*. In: Világosság 18 (1977), pp. 216-223.
- BALÁZS Éva, H.: *Hétköznapi élet a Habsburgok korában. 1740-1815*. (Mindennapi történelem) Budapest : Corvina, 2007. 196 p. [idézve: BALÁZS 2007]
- BELÁNYI, Francz: *Die Loge der „tugendhaften Cosmopoliten” (□Virtuosorum Cosmopolitarum) im Or. Miskolcz 1781-1788*. In: Orient. Amtliches Organ der Johannis-Grossloge von Ungarn. Manuscript für BBr. Freimaurer. / Redacteur: Br. Alexander Uhl. - Autorisirte deutsche Ausgabe des ungarischen Originals. - 7 (1881. január 1.), pp. 5-6.
- BERÉNYI Zsuzsanna Ágnes: *Miskolc és környéke szabadkőművesi páholyneveinek vizsgálata*. In: Az V. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai. Miskolc, 1995. augusztus 28-30. (A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai, 209.) Budapest ; Miskolc : Magyar Nyelvtudományi Társaság – ME BTK, 1997. pp. 576-582.
- BUSA Margit: *Kazinczy, a szabadkőművesek titkára*. In: Széphalom. Kazinczy Ferenc Társaság évkönyve, 3. Miskolc : Kazinczy Ferenc Társaság, 1990. pp. 24-33.

- FARAGÓ Tamás (szerk.): Miskolc története 1702-1847. (Miskolc története 6 kötetben. főszerk. Dobrossy István, III/1.) Miskolc : BAZ MLT : HOM, 2000. p. 37.
- FARAGÓ Tamás (szerk.): Miskolc története 1702-1847. (Miskolc története 6 kötetben. főszerk. Dobrossy István, III/2.) Miskolc : BAZ MLT : HOM, 2000. pp. 813-814.
- Főrangú családok. 1. kötet. Budapest : Magyar Heraldikai és Genealógiai Társaság, 1888. (Magyar nemzetiségi zsebkönyv). 558 p.
- GARZÓ Gyula (szerk.): *Néhai Gróf Török Lajos cholera ellen alkalmazott rusztinctúrája, s az ezen üldözött gyógyszer fényes sikerének okiratai*. Kecskemét : Sziládi Károly fiának nyomdájában, 1873. 49 p.
- JANCsó Elemér: *A magyar szabadkőművesség irodalmi és művelődéstörténeti szerepe a XVIII-ik században. Irodalomtörténeti tanulmány*. Kolozsvár : Ady Endre Társaság, 1936. 281 p.
- JÁRMAY Gyula: *Orvoslás Miskolcon a 17-18. században*. In: Herman Ottó Múzeum közleményei, 28. Miskolc : HOM, 1993. pp. 119- 122.
- JÁSZBERÉNYI József: *Horváth Ádám és Kazinczy Ferenc kapcsolatai a szabadkőművességgel*. In: Tanulmányok a régi magyar irodalomról. (Studia litteraria, tomus XXXVI.) Debrecen : KLTE, 1998. pp. 186-206
- Kazinczy Ferencz levelezése. 1790 –1802*. Második kötet. Közzéteszi Váczy János. Budapest : MTA, 1891, 626 p. [idézte: KAZ. LEV. II.]
- KODEK, Günter K.: *Von der Alchemie zur Aufklärung. Chronik der Freimaurerei in Österreich und den Habsburgischen Erblanden. 1717-1867*. Wien : Löcker, 2011. 319 p.
- KOSÁRY Domokos: *Művelődés a XVIII. századi Magyarországon*. Budapest : Akadémiai Kiadó, 1983. 757 p.
- KÖPECZI Béla: *A francia felvilágosodás*. (Európa nagy korszakai. Franciaország) Budapest : Gondolat, 1986. 476 p.
- KUPÁN Árpád: *Kazinczy Ferenc, a magyar szabadkőművesség első nagy személyisége*. In: A bölcsőtől a sírig. 250 éve született Kazinczy Ferenc. Nagyvárad : Partiumi és Bánsági Múemlékvédő és Emlékhely Társaság és a Varadinum Script Könyvkiadó, 2009 (Partiumi füzetek, 58), 150 p.
- LESSING, Gotthold Ephraim: *Szabadkőműves párbeszéddek. Ernst és Falk*. Budapest : Pallas, 2008. 74 p.
- MARJALAKI Kiss Lajos: *Miskolc régi mellékutcai*. In: A Herman Ottó Múzeum évkönyve 2., szerk. Komáromy József. Miskolc : HOM, 1958. pp. 133-153.
- MISKOLCZY Ambrus: *Kazinczy Ferenc szabadkőműves kátéja*. In: Irodalomtörténet 90 (2009), [4.sz.], pp. 462-509.
- MISKOLCZY Ambrus: *Kazinczy Ferenc útja a nyelvújítástól a politikai megújulásig I. Orpheus világában, avagy a magyar demokratikus politikai kultúra kezdetei*. (Kisebbségkutatás könyvek) Budapest : Lucidus Kiadó, 2009. 158 p. [idézte: MISKOLCZY 2009]
- Mitterdorfer Gusztáv: MOSAIK. *Szabadkőművesi jelzések magyarázatai*. Budapest : Hungária páholy, 1875. 53 p. [idézte: MOSAIK 1875]
- REINALTER, Helmut: *Freimaurer und Geheimbünde im 18. Jahrhundert in Mitteleuropa. Erste Auflage*. Frankfurt am Main : Suhrkamp, 1983. 403 p.

- RÉMIÁS Tibor: *Miskolc mezőváros 18. századi lakóinak jogi státusa és rétegződése*. In: A Herman Ottó Múzeum évkönyve. 35-36. évf. Miskolc : HOM, 1997, pp. 97-152.
- SCHÖN István: *Első nemzeti intézményeink megalakulása és a szabadkőművesek*. In: Magyar tudomány 107 (2000), [11.sz.], pp. 1339-1351.
- SISA József: *A dégi Festetics-kastély*. (Épített örökségünk) Budapest : Műemlékek Állami Gondnoksága, 2005. 152 p.
- SZEGŐFI Anna: *Az első világháború előtt alakult miskolci egyesületek*. In: Levéltári évkönyv, 9., szerk.: Dobrossy István. Miskolc : BAZ MLT, 1997. pp. 213-269.
- SZENDREI János: *Miskolcz város története. 1000-1800*. (Miskolcz város története és egyetemes helyirata, 2. kötet) Miskolc : kiadja a város közönsége, 1904. 733 p.
- SZERB Antal: *A Pendragon-legenda*. Budapest : Magvető, 1957. 291 p.
- SZINNYEI József: *Magyar írók élete és munkái. I. kötet*. (A Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése utánnyomat-sorozata) Budapest : Hornyánszky Viktor, 1891. 1440 p.
- TERHART, Franjo: *Freimaurer*. München : Diederichs Kompakt, 2004. p. 62.
- TOLDY Ferenc: *Kazinczy Ferenc és kora*. – Pest : MTA, 1859. 218 p.

MELLÉKLETEK

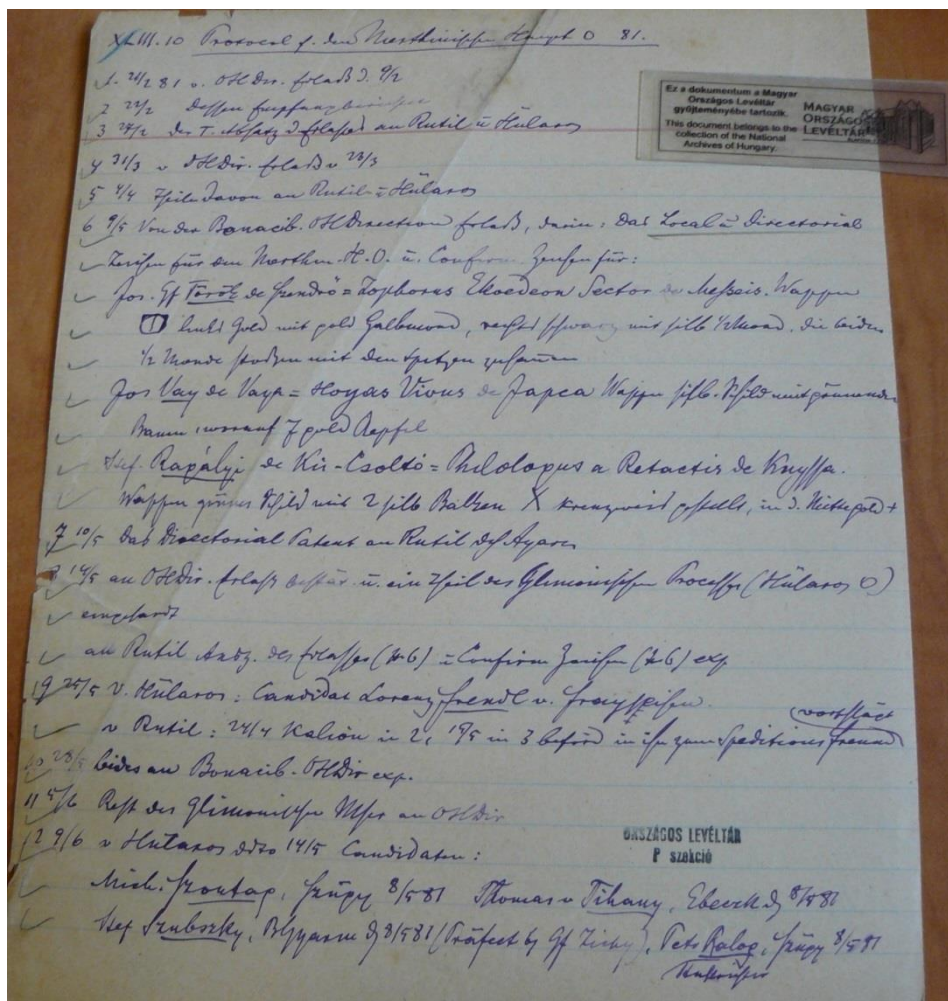
1. számú melléklet

Ősi és elfogadott Skót Rítus 33 fokának nevei német és magyar nyelven

1. Lehrling – inasfok
 2. Geselle – legény
 3. Meister – mester
 4. Geheimer Meister – titkos mester
 5. Vollkommener Meister – tökéletes mester
 6. Geheimer Sekretär – titkos titkár
 7. Vorgesetzer und Richter – Elöljáró és bíró
 8. Intendant der Gebäude – Épületfelügyelő
 9. Auserwählter Meister der Neun – A kilences kiválasztott mester
 10. Auserwählter Meister der Fünfzehn – A 15-ös kiválasztott mester
 11. Erhabener Auserwählter Ritter – Fenséges Kiválasztott Lovag
 12. Großmeister – Architekt – Nagymester építész
 13. Royal Arch – Királyi Boltív
 14. Großer Auserwählter – Nagy kiválasztott
 15. Ritter des degens – vitéz/kard lovagja
 16. Prinz von Jerusalem – Jeruzsálem hercege
 17. Ritter vom Osten und Westen – Kelet és Nyugat lovagja
 18. Ritter Rosenkreuzer – Rózsakeresztes lovag
 19. Groß-Pontifex – nagy pontifex (főpap)
 20. Großmeister aller Symbolischen Logen – minden szimbolikus páholy nagymestere
 21. Noachite oder Preußischer Ritter – noachite vagy porosz lovag
 22. Prinz vom Libanon – Libanon hercege
 23. Chef des Tabernakels – a Tabernákulum főnöke
 24. Prinz vom Tabernakels – a Tabernákulum hercege
 25. Ritter der ehernen Schlange – örök gonosz lovagja
 26. Prinz der Gnade – Kegyelem hercege
 27. Ritter der Tempels – Templomos lovagok
 28. Ritter der Sonne – Naplovagok
 29. Groß-Schotte des heiligen Andreas – Nagy Skót Szent András
 30. Ritter Kadosch – Kaddosch lovagja
 31. Großinspektro-Inquisitor-Kommandeur – főinspektor-inkvizitor-kommandós parancsnok
 32. Meister des Königlichen Geheimnisses – Királyi Titkok tudója
 33. Souveräner General-Groß-Inspektor – Általános Nagy Inspektor Egyeduralkodója
- Forrás: TERHART, Franjo: *Freimaurer*. München : Diederichs Kompakt, 2004. p. 62.

2.számú melléklet

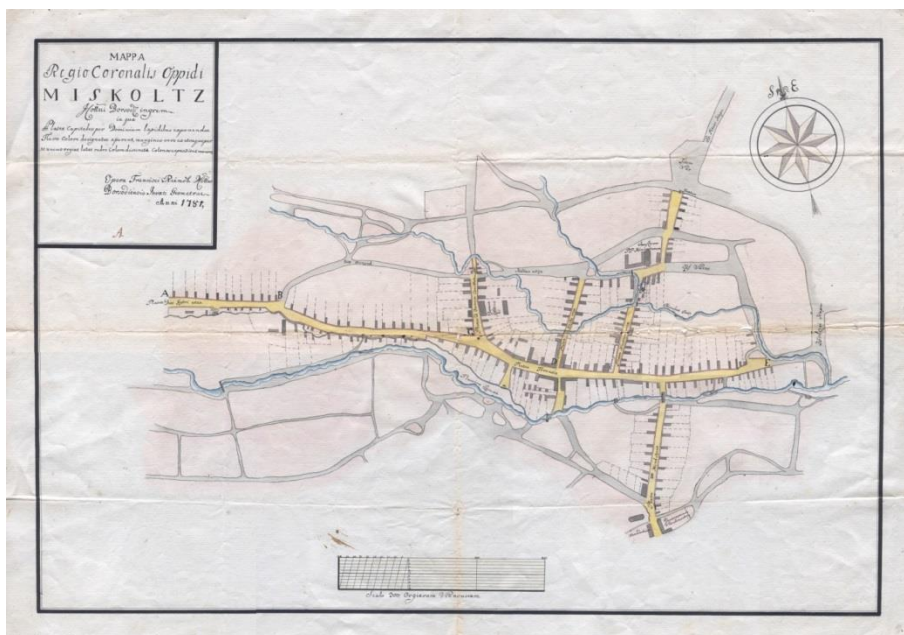
A latin nyelvű jegyzőkönyv megmaradt oldalai



Forrás: MAGYAR ORSZÁGOS LEVÉLTÁR, Szabadkőműves szervezetek levéltára. Vegyes iratok gyűjteménye. 1862-1920. A Festetics család dégi levéltárának anyagából összegyűjtött másolatok, feljegyzések. P1134. 3. doboz 1. tétel 18. szám 1037-1597

3.számú melléklet

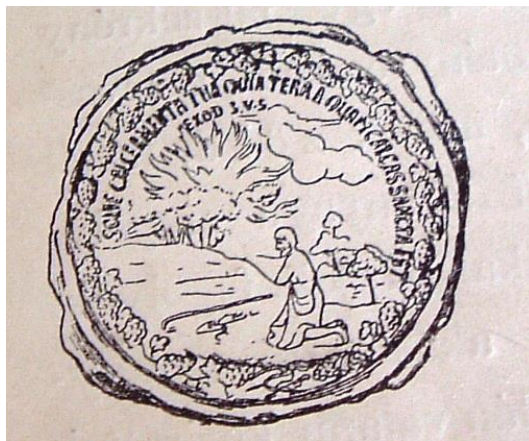
Miskolc utcahálózataról készült térkép 1781-ből



Forrás: BORSOD-ABAÚJ-ZEMPLÉN MEGYEI LEVÉLTÁR, IV. 501
Mappa Regio Coronalis Oppidi Miskoltz. 1781. évi térkép
Miskolc városról

4.számú melléklet

A két páholy pecsétje



A felső képen látható az Erényes Világpolgárokhoz címzett páholy pecsétje, a Kivonulás Könyvéből vett idézettel, míg az alsón, az Előre páholyé Per aspera ad astra felirattal.

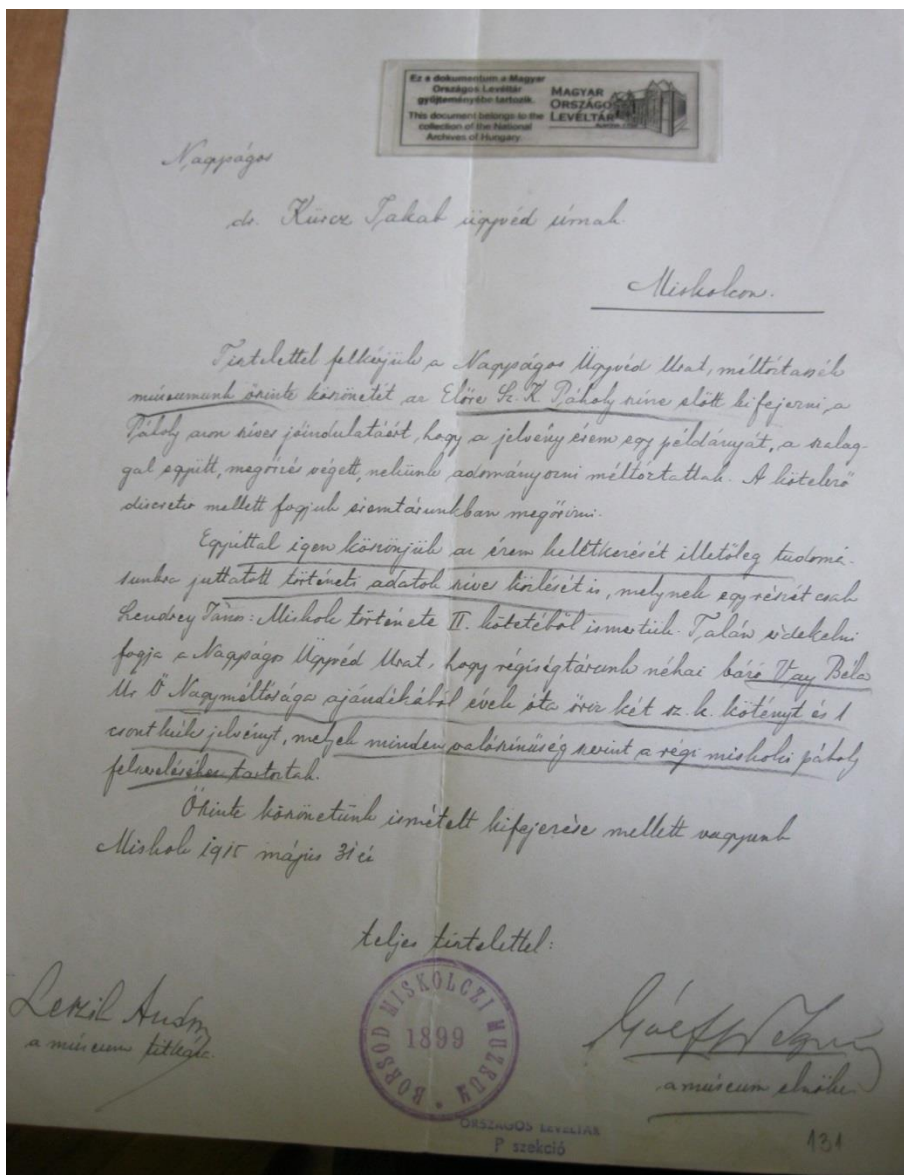
Forrás: SZENDREI János: Miskolcz város története. 1000-1800. (Miskolcz város története és egyetemes helyirata, 2. kötet) Miskolc : kiadja a város közönsége, 1904. 733 p.



Magyar Országos Levéltár, Szabadkőműves szervezetek levéltára. Előre páholy. 1912-1920. P1129

5.számú melléklet

Levél és átirata szabadkőműves tárgyak helyéről



Nagyságos dr. Kürcz Jakab ügyvéd Úrnak Miskolcon

Tisztelettel felkérjük a Nagyságos Ügyvéd Urat, méltóztassék múzeumunk őszinte köszönetét az Előre Sz.K. Páholy színe előtt kifejezni a Páholy azon szíves jóindulatáért, hogy a jelvény érem egy példányát, a szalaggal együtt, megőrzés végett, nekünk adományozni méltóztattak. A kötelező discretio mellett fogjuk éremtárunkban megőrizni.

Egyúttal igen köszönjük az érem keletkezését illetőleg tudomásunkra juttatott történeti adatok szíves közlését is, melynek egy részét csak Szendrey János: Miskolc története II. kötetéből ismertük. Talán érdekelni fogja a Nagyságos Ügyvéd Urat, hogy régiségtárunk néhai báró Vay Béla Úr Ö Nagyméltóságos ajándékából évek óta őriz két sz.k. kötényt és egy csont kék jelvényt, melyek minden valószínűség szerint a régi miskolci páholy felszereléséhez tartoztak.

Őszinte köszönetünk ismételt kifejezése mellett vagyunk.

Miskolc 1915. május 31-én

Teljes tisztelettel: Leszik Andor a múzeum titkára, ...a múzeum elnöke

Előre páholy kiadványai I. A szabadkőművesség czéja és feladata : székfoglaló beszéd az „Előre” páholy első munkáján, - elmondotta: Sidlauer Ármin dr. főmester

Márkus Samu tv. Könyvnyomdája, BP., V., Korall utca 6-8. szám.

Forrás: MAGYAR ORSZÁGOS LEVÉLTÁR, Szabadkőműves szervezetek levéltára. Előre páholy. 1912-1920. P1129.